

Erfgoedrapport Breda 60

Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

4.7 Hout

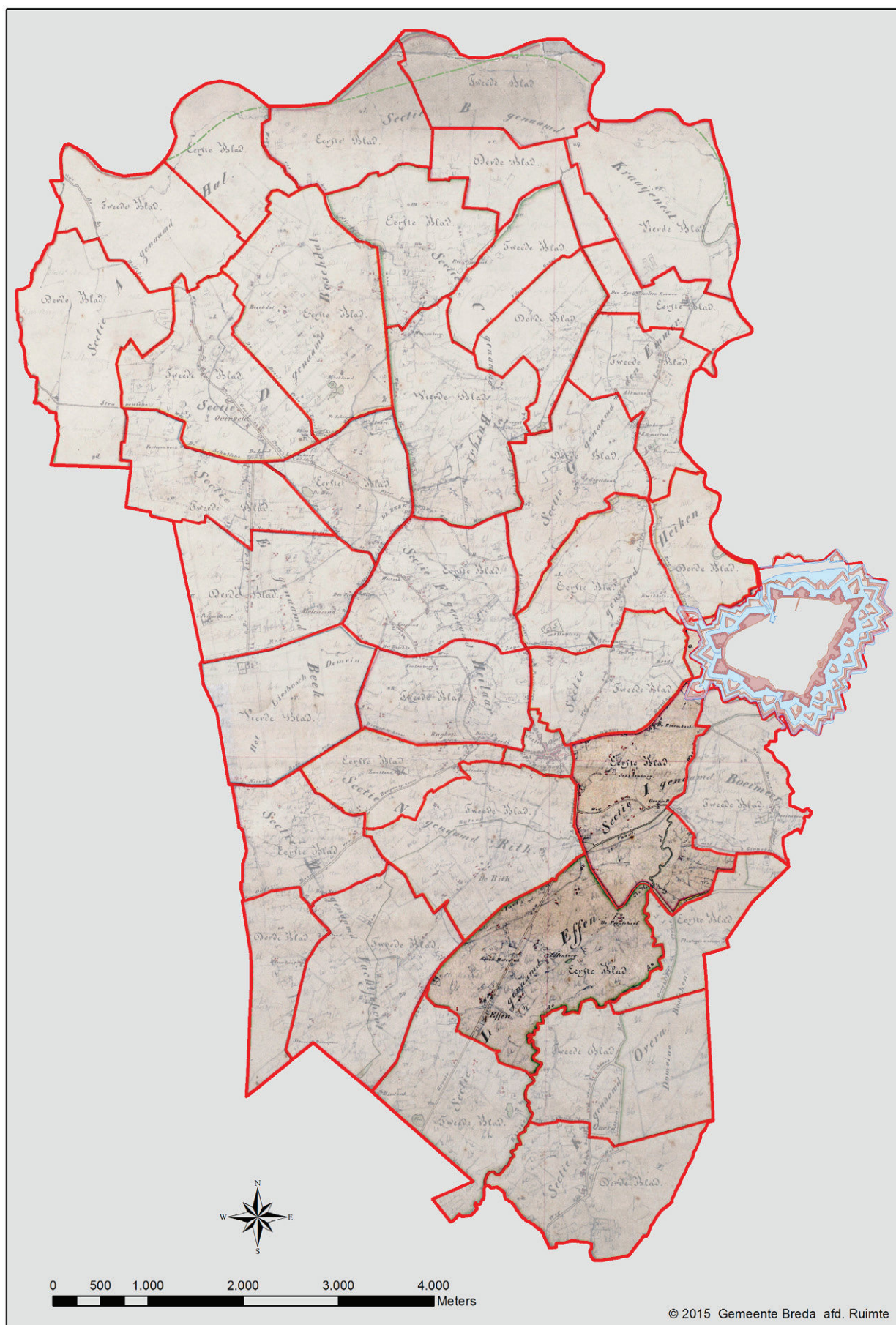
Chr. Buiks

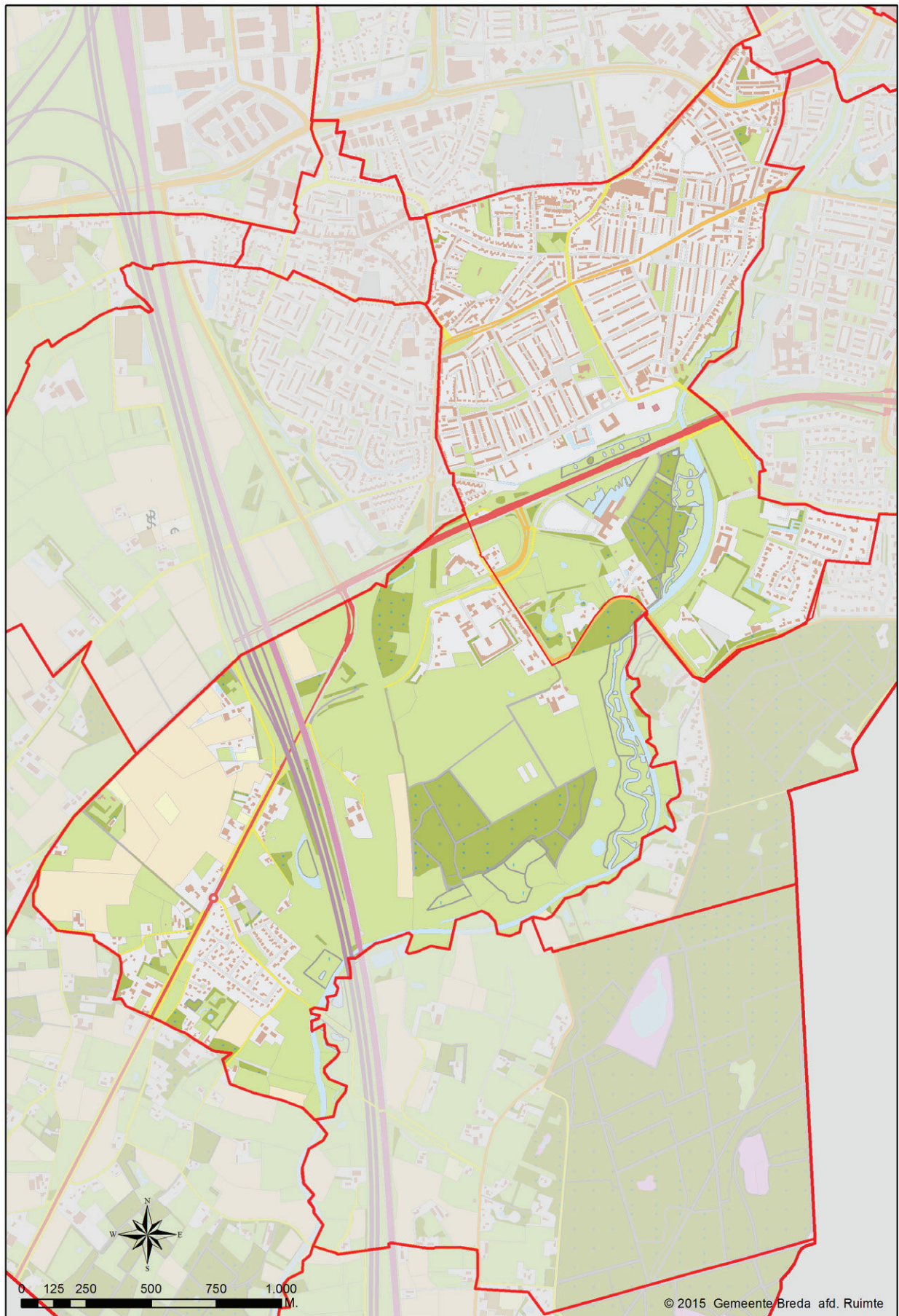
Gemeente Breda

4.7

HOUT

Ligging van Hout op de diverse kadastrale minuutplannen binnen het verzamelplan Prinsenhage 1824.

Ligging van Effen op de diverse kadastrale minuutplannen binnen het verzamelplan Princenhage 1824.

4.7 HOUT

AARD – 1499 – R415, F99

Den Aerdt.

AARD – 1502 – R415, F350V

Der gebuer Aert.

AARD – 1614 – R720, F65

Aenden Aert, noortwaerts aen 's Heeren vroente oft den Aert.

AARD – 1616 – R720, F115

Stede opten Aert oost- en noortwaerts aende heyde: den Aert.

AARD – 1634 – P124, F22

49 roede heyden oft vroenten van den Aert int Hout, by den Breeden Dyck.

AARD – 1665 – R727, F15V

Percelen saeylants te Eyndhoven.. belast met den heeren –en aertchyns.

AARD – 1665 – R727, F32V

Sr. Jacob Beens onderpand erve genaemt den Aert, omtrent de Rith, de Biebrugge, t' Effen, den Heuvel ende 't Hout.

AARD – 1668 – R727, F204

Jacob Beens onderpand: erfgoederen onder de Hage by de Biebrugge genaemt den Aert, 70 bunder, tusschen de Rit, den Heuvel, 't Hout en Effen.

AARD – 1780 – RH282, 52

Het eerste perceel opden Aart, zynde land en bosch, vier gemet.

AARD – 1780 – RH282, 52V

Bij de Hoeve ter Steppe horen percelen op den Aard: Eerste perceel opden Aart, synde land en bosch met de Dwarsdreeff, vier gemet, Tweede perceel: bosch en zaayland, een bunder west en noort de turfvaart; 3e perceel: de weijde; 4e perceel, zijnde weyland, samen schaars twee bunder oost sheeren Baen, west de Turfvaart; 5e perceel, weyland, 2½ gemet; 6e perceel hooyland off beemden, 2½ gemet, 7e perceel bosch, 150 roede oost sheeren baan, noort de turfvaart.

AARD – 1921 – DE BOER18, NR. 40

Bouwland: de Aard, 1,86 hectare. Kad. nr. L 803.

AARD, LANGE – 1742 – GP272, 226V

In den Langen Aart benevens de Torfvaart.

AARD, OUDE – 1780 – RH282, 52

Opden Ouden Aart, west de Turfvaart.

Een aard werd door de gerechtigden gebruikt voor vet steken van turf, maaïen van heide, laten grazen van vee, dit alles volgens bepaalde reglementen (aardbrief; keur).

In Kasterlee wordt over de Aard het volgende geschreven: 'Van in de oudste tijden had elk gehucht van het dorp zijn gemeenschapsgronden of gemeentegronden. De Aard nu was zo een gemeentegrond. Het was een grote heivlakte, waar ieder huishouden van het gehucht een bepaald aantal karren heide mocht maaïen. Dat aantal was berekend op het aantal hoornbeesten van ieder huishouden. De heide diende als strooisel voor de dieren. Ook diende deze heide als eusel of weide voor de schapen en zelfs voor hoornvee en paarden doch enkel voor gemeentenaren van het gehucht. Aan den aard paalde gewoonlijk een goor, dat tot uitbating van moer en schadden voor dezelfde gemeentenaren diende. Te Kasterlee heetten de aarden 'gemeyne aerten' of ook wel 'gemeynten'.¹

Aard 'Gemeenteweide, -heide, -bosch, -grond', ook wel 'gemene weide'² of 'het gemene veld waar inz. de schaapskudde graasde'.³ In de Kempen staat aard voor 'gewoonlijk uitgestrekt gebied, dat wild en woest ligt en dat ten dienste staat van de gemeenschap der bewoners van een bepaald dorp of gehucht'.⁴

De Aarden werden na de Middeleeuwen meestal onder de gerechtigden verdeeld. In een eerder stadium kunnen delen ervan al door de gegoeden verkocht zijn. Hierdoor werd de aard steeds kleiner. Dat gebeurde ook wel bij de Aard te Princenhage.

In de Achtmaalse Aard mochten de boeren geen ganzen, schapen of varkens laten grazen: het gebied was alleen bestemd voor rundvee en paarden. Ook mocht men er geen zoden steken, heide maaïen en turf slaan, dit alles volgens een reglement (keur) uit het jaar 1502.⁵

Over het verschil tussen een aard en de vroente horen we in een verklaring van 1656 over de Aard te Princenhage het volgende: 'een groote differentie ende onderscheyt te sijn tuschen gemeijne heyden off vroenten onverchynst en gemeyntens of vroenten die verchynst sijn oft iaerlijcx chijs geven als naementlyck de gemeynte vanden Aert, want gemeene ende onverchynsde heyden ofte vroente mach een yeder van den dorpe gebruyken met beesten ende schaepen op te iaegen, heylvlaggen te steken, sooyen te steken ende andersins'(R 826, fol. 99). Een aard was ooit van de landsheer gekocht (onder lichte dwang van deze, vaak wegens geldnood) en de gegoeden moesten jaarlijks een cijns afdragen. Een aard werd beheerd door gemeyntemeesters, aardmeesters of gezworenen, die er op toe zagen dat het reglement werd nageleefd.

In hetzelfde jaar 1656 wordt nog een verklaring over de Aard afgelegd. Anthonis Gerritsen van Aert verklaart dat hij Jan Adriaen Sibs, oud-gezworene oft quartiermeester heeft horen zeggen dat de Aard vroeger veel groter was en zich wel uitstreckte tot het Raamschoor en het Krabbenbos. Volgens een andere getuige was een stuk grond genaamd de Hoybergen, over de Bieloop gelegen, eertijds van de Aard afgegraven. Aanleiding voor deze verklaring was het feit dat er voor de boerderijen van de vrouwe van Gisenborgh en van Cornelis Cornelis Sibs stukken van de Aard vercijnst waren (RH 132, fol. 61, 61v). In 1656 speelde een proces over de Aard van de gerechtigden tegen Jacob Beens. De gerechtigden waren over het algemeen arme boeren. Peter Jansen Weyman moest zelfs door de Huisarmen onderhouden worden en ook Gysbrecht Jansen van Hylaer was een 'slecht, eenvoudig huysman van egeene

middelen'. Een voorname gerechtigde was Jacob Henrick Bellekens en zijn naaste familie. Verder waren gegoed onder andere Cornelis Jan Oonincx en Jan Claes Jacobs (RH 132, fol. 62, 62v). Een gerechtigde mocht ook niet zomaar zoden steken op de Aard, zoals Cornelis Jan Rombouts van Zundert ondervond, die uit naam van zijn vrouw, een dochter van Jan Henrick Lenderts, gegoed was in de Aard. Hij stak omtrent de Biebrug aarde uit de Aard en bracht die over de Biebrug naar zijn eigen perceel om het op te hogen. Hij werd beboet door de vorster Jacob Jordaens (RH 132, fol. 62v). Maar enige tijd later verklaarden twee aardmeesters dat de grond waar Van Zundert de aarde naar toe had gebracht ook bij de Aard behoorde (RH 132, fol. 74). Het illegaal steken van torffsoyen en aerde was trouwens een chronisch probleem op de Aard: in 1654 waren er al diverse omwonenden die tegens de regels in aarde en zoden weghaalden (RH 132, fol. 7). In datzelfde jaar 1654 leggen schepenen van de Hage een verklaring af over de gemeynten en dat op verzoek van Jacob Beens. Volgens hen betaalt de gemeente jaalijks een cijns voor het gebruik van de heide, maar de Heer van Breda mag toch delen van die heide uitgeven 'ten voorlyve ende grontchijnse soo vele plecken oft buynders als het hem gelieft gelyck sulcks van alle oude tyden is geschiet'. De heiden van den Aert, van Overvelt, van Beeck en van Buersteden hebben nooit vijfde penning en bedde gegeven (zoals in cultuur gebrachte landerijen wel doen) (RH 132, fol. 21, 21v). In 1655 verklaren de schepenen dat de 'gemoerden van Breda' voor de grond van de Aard, die ten prooi viel aan de Turfvaart die dwars door de Aard gegraven werd, een vergoeding aan den Armen van Princenhage gegeven hebben, maar niet aan de gerechtigden in de Aard. (RH 132, fol. 28).

AARDAKKER – 1662 – R726, F192

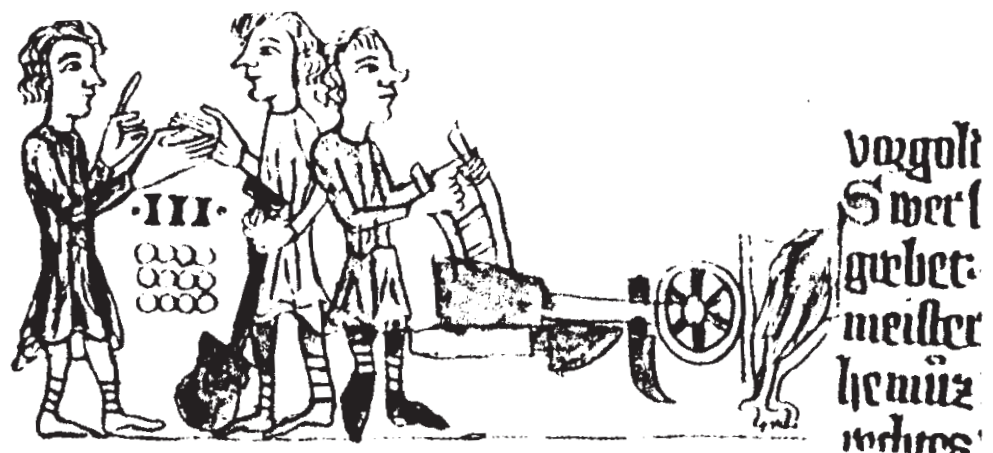
Een perceel lants: den Aertacker, twee gemet.

Akker gelegen op of tegen de Aard.

ADAMMENKIEVIT – 1780 – RH282, 51

Een perceel zaayland: Adammen Kievit, half bunder.

Wie een deel van de gemeynte had afgeploegd betaalde een boete. Eke von Repgow: Sachsen-spiegel.

Gedeelte van het gebied de Kievit in bezit van Adam.

AKKER – 1550 – R711, 28

Stuck lants int Hout int Acker, twee lopensaet.

AKKER, GROTE – 1780 – RH282, 51

Een perceel zaayland: den Grooten Akker, vier gemet.

AKKER, GROTE – 1620 – GAB, AFD. IV-27, INV. NR. 48.

Den Grooten Akker aende hoeve int Hout sijnde vuijtnemend schoon saeylant, is groot bevonden int geheel soo binne als buiten de gestipte linie 9 bunder 228½ roede.

AKKER, GROTE – 1825 – P435, 1

Den grooten Akker, bij de Prinsenhoeve (L111).

AKKER, HOGE – 1681 – R729, 168V

Een perceel saeylants: den Hoochacker.

AKKER, HOGE – 1789 – RH112, 120V

Een perceel zaayland: den Hoogen Akker, Leen.

AKKER, NIEUWE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland in de Kievit: de Nieuwe akker, I 275, groot twee hectare.

AKKERKE, ACHTERSTE KLEIN – 1825 – P435, 1

Het Achterste Kleinakkerke, 54 are, bij de Prinsenhoeve (L 140).

AKKERKE, VOORSTE KLEIN – 1825 – P435, 1

Het Voorste Kleinakkerke, bij de Prinsenhoeve, vijftig are (L 139).

Vincent van Gogh:
boerin een schoof
bindend.

Akker is de meest voorkomende aanduiding voor het bouwland. Met akker bedoelde men speciaal de dorpsakker, behorend bij een nederzetting. Dit is het oudste complex cultuurgronden bij elke nederzetting.

Veel percelen in de dorpsakker worden op hun beurt met bijvoorbeeld Lange Akker, Klein Akkerke etcetera aangeduid. Akker betekent mogelijk 'het omheinde veld':⁶ dat past goed bij de situatie van de dorpsakker, die altijd omgeven was door een wal plus heg (om loslopend vee buiten te houden).

Dorpsakkers werden meestal genoemd naar de plaats waar ze bij lagen, bijvoorbeeld Stuivezandse Akker, Ticheltse Akker, Varentse Akker en dergelijke.

De Grote Akker bij de Prinsenhoeve was niet alleen enorm groot, namelijk 9½ bunder, maar ook een bijzonder vruchtbaar perceel, zoals uit de vermelding van 1620 volgt.

BALVELD – 1620 – GAB IV-27, 58

Het Balvelt met de leege erve daer de huijsinge van de hoeve int Hout op staen sijnde seer fraeij beplant met verscheijden groote eijckenboomen, is tsamen groot bevonden acht bunder, 115 roede.

BALVELD – 1667 – R727, 67

Stuck weijden: het Balvelt, twee gemet.

BALVELD – 1668 – GP263, 14

Balvelt.

BALVELD – 1738 – R1054

Een nieuw bosken, suyt het Balvelt.

BALVELD – 1741 – R1055

De leege Koyweyde neevens het Balveldt, met het eyndt gragts aande suytseyde van het Balvelt.

BALVELD – 1818 – P32

Het dreefje: Balveld, lopende van de waterloop tot het Vossenbosch, 75 roede.

BALVELD – 1819 – P29, F19V

Het dreefje: het Balveld, lopende van de waterloop tot het Vossenbosch, beplant met 82 28-jarige beukenbomen, 70 vierjarige beukenbomen en 36 eenjarige heesters en schaarhout, 148 beukenheesters waarmede deze dreef in 1821 verlengd is.

BALVELD – 1819 – P29, F3V

Het dreefje na het Balveld, 75 roede, met schaarhout en 153 beukenheesters.

BALVELD – 1825 – P435, 1

Het Balveld, bij de Prinsenhoeve, (L 101, 101a).

BALVELD – 1844 – P454, 39

Dreefje van het hek der hoeve in het Hout naar het Balvelt. Beplant met 51 eiken jonger dan tien jaar.

Veld waarop een bepaald balspel beoefend werd. Kolven? Dat spel werd in de middeleeuwen op kerkhoven gespeeld. Vanaf de zeventiende eeuw werden kolfbanen ingericht. Maar hier lijkt het een spel dat in de buitenlucht gespeeld werd.

BEDDEN, KORTE – 1623 – RH179-19

De Corte Bedden aenden Bogaert.

Een perceel dat in bedden geploegd werd. Een bed was ongeveer acht tot tien ploegsneden breed.

BEGIJNENKUIL – 1825 – P435, POST 1

De Kuil of Begijnenkuil.

Voormalig bezit van een begijntje. Lag in de Trippelenberg. Identiek met Voorste Klein Akkerke.

BEKERS – 1668 – R727, 206V

Stede.. int Hout, suyt syne Hoocheyts erve: de Beeckers.

BEKERS – 1789 – RH112, 120V

Een perceel zaayland: de Beekens, twee gemet.

Genoemd naar een familie Bekers? In 1947 woonden er nog drie naamdragers Bekers in Prinsenbeek.⁷

Eerder gevormd uit bijgaard 'omsloten stuk grond': bijgaert > begert > bekert. Zie onder Bijgaard.

BELIOUSHEIVELD – 1665 – R727, 9V

Stuck weyden by den Breden Eyck: Belious Heyvelt, oost sheeren strate.

Heiveld van een familie Belious. Onbekende familienaam.

BERGEN – 1668 – GP263, F5

Achter de Bergen tusschen de Dreve ende Vaert.

Berg, 'zandige hoogte'.

BIE – 1620 – GP260, F94

Michiel Montens erfgenamen weyden: de Bie.

BIE – 1636 – GP261, F125V

Weyden: de Bie.

Mogelijk genoemd naar de wilde bijen die hier huisden. Vergelijk de Bieberg onder Ulvenhout en de Biestraat te Gilze.

BIEBRAAK – 1741 – R1055

De Twee Akkers aan Treppelberg met de gragt t'eynde de Biebraake.

BIEBRAAK – 1755 – R1063

De Gracht t'eynde de Biebraake, int Hout.

BIEBRAAK – 1776 – R1076

Het Groote Steldtbosch van de Biebrakken.

BIEBRAAK – 1783 – R1083

Met de Gragt t'einde de Biebrakken.

Braak 'ontginning', hier met wilde bijen in de heg? De vermelding uit 1800: Biesbraak zal corrupt zijn.

BIEBRUG – 1538 – R708, 54

De Byebrugge.

BIEBRUG – 1563 – R713, 274V

De Lissert tusschen de Byebrugge en de Oude Molenbrugge.

BIEBRUG – 1601 – R718, 153

Tusschen de Byebrugge en de Oude Molenbrugge.

BIEBRUG – 1601 – R718, 158

Tusschen de Bie- en oude Molenbrugge.

BIEBRUG – 1637 – R723, F159-161

Tusschen de Houdtbrugge en de Biebrugge.

BIEBRUG – 1665 – R727, F9V

Stede over de Biebrugge aenden Aert, oostwaerts d'erve van Syne Hoocheyt: het Ruytenbosch.

BIEBRUG – 1707 – R734, F174

Een perceel saeylant aende Biebrugge.

Brug gelegen over de Bieloop in het gebied de Bie.

BIELOOP – 1563 – R713, 274V

De Lissert tusschen de Byebrugge en de Oude Molenbrugge, zuytwaert aende waterloop: de Byeloop.

BIELOOP – 1632 – R723, F56

Int Hout noortwaerts aende Byloop

BIELOOP – 1668 – GP263, F4, 6

Weijde bij den Bieloop; Weyde inde Vlieren aen wedersijden vanden Bieloop oft Torffvaert.

BIELOOP – 1706 – R734, F174

Den Bieloop.

BIELOOP, OUDE – 1681 – R729, 173V

Het Gagelweijken, noort den Ouden Bieloop.

BIELOOP, .OUDE – 1696 – R732, 105V

Achter den Steenhoven, noortwaerts den Ouden Bieloop.

BIELOOP, OUDE – 1711 – R736, F73V

Weyden int Hout achter den Steenhoven, noortwaerts den Ouden Bieloop.

BIELOOP, OUDE – 1730 – RH100, F58V

Het Gagelwijken, noortwaerts den Ouden Bieloop.

Loop 'waterloop', bij het gebied de Bie. Bij het graven van de Nieuwe Turfvaart rond 1646-1649 werd de Bieloop verlegd: de Nieuwe Turfvaart en de Bieloop werden evenwijdig aan elkaar gelegd, met een aarden wal tussenbeide. De oude loop van de Bieloop werd door de Nieuwe Turfvaart afgekapd.

BIESBRAAK – 1779 – R1079

Een oud heesterbosch neffen de Biesbraak.

BIESBRAAK – 1800 – R1080, 9

Neevens de Biesbraak.

BIESBRAAK – 1800 – R1100

De Biesbraak.

Braak 'ontginning', met biezen? Waarschijnlijk identiek met Biebraak. Zie aldaar.

BIESSLOOT – 1520 – R427, 186

Weyden aende Warberch, opte Byesloot.

BIESSLOOT – 1521 – R428, 203V

de Byesloot.

BIESSLOOT – 1529 – R706, F56V

Weyden aenden Wachberch, suytwaerts aenden Byessloot.

BIESSLOOT – 1533 – R706, F191V

De Middelste Weyde, suytwaerts aenden Byessloot.

BIESSLOOT – 1541 – R709, 3V

De Middelste weyde, suytwaerts aen Rombout J. Rombouts erve: de Biessloot.

Sloot bij het gebied de Bie of een sloot met biezen?

BIETUIN – 1825 – P435, 1

De Bietuin, bij de Prinsenhoeve, een hectare, 65 are (L105, 110).

Plaats waar de bijenkorven stonden opgesteld. Bij bijna elke boerderij stond wel een dergelijke bietuin.

De meeste boeren hielden wel bijen; deze leverden honing en was. In de herfst werden de meeste volken 'geslacht' en het mengsel van was en honing verzameld. Sommige boeren bezaten wel vijftig of honderd korven.

BIJGAARD – 1554 – R712, 57V

Stuck heyvelts: den Bygaert, 1/4 bunder by t Hout.

BIJGAARD – 1574 – R715, F124V

Stucxken heyvelts: de begaert, een lopensaet.

Bijgaard 'omsluiting, omheining'. Vergelijk Bijgaarden in Brabant: 'omheining'.⁸ Maar het is hier een heiveld. Waren die dan ook omsloten?? Heivelden in particulier bezit wel.

BLOK – 1564 – R714, F9V

Stuck weyden: dBlock, 1/4 bunder.

Blok 'omsloten stuk grond', vaak weiland en dan omgeven met sloten. Later ook 'groot perceel'

BOCHTEN – 1637 – ND1208, 79

De grachten teynden de Bochten.

Bocht duidt op een afgesloten perceel. Bocht is 'zo genoemd naar de gebogen vorm van de omheining; in de landbouw een afgepaald (dit is door heggen en/of een aarden wal) omgeven stuk grond'.⁹ In het Kempenland is het een veel voorkomend toponiem,¹⁰ in de Baronie komt het niet zo frequent voor. Bogt komt men ook wel tegen als benaming voor schutkooi, een hok waarin de vorster loslopend vee opsloot.

BOCHTLOOP

Klein waterloopje genoemd naar het gebied de Bochten.

BOKHAMER – 1520 – R427, 179V

de Boeckhamer, half bunder.

Hamer is waarschijnlijk gelijk te stellen aan amer, emer 'nat land op de oever van een beek' of 'werf langs een rivier' of 'kaai' (met voorgevoegde -h).¹¹ Bok kan een 'ondiep vaartuig',¹² een turfschuit, aanduiden (hoewel de naam vlet hiervoor in Breda meer in gebruik was). Dan een aanlegplaats voor schepen, langs de Weerijse. Er lag een gelijknamig toponiem onder Tilburg. Vergelijk ook Goghamer.

BOOMGAARD – 1632 – R723, F40V

Stuck erffs onder lant en heyde: den Bogaert, half bunder.

BOOMGAARD, HOGE – 1634 – ND1205, 76

Schaerhout inden Hoogen Bogaert en de hoffstede.

BOOMGAARD, HOGE – 1741 – R1055

BOOMGAARD, HOGE – 1755 – R1063

Den Hoogen Bogaert, de Hofstad en de weyde: de Mortel, by de hoeve in't hout.

BOOMGAARD, HOGE – 1825 – P435, 1

De Hoge Bogaart bij de Prinsenhoeve, 76 are (L 92).

BOOMGAARD, OUDE – 1422 – CER, II, 367

Lant: den Ouden Boeghaert, der heerenstrate liggende op die oostzide.

Een boomgaard, bogaert, bogert kwam niet bij elke boerderij voor. Sommige boeren bezaten slechts een paar appel- en perenbomen, soms ook wat pruimen-, kersen-, abrikozen- en notenbomen.

De boomgaard werd beweide: hierbij mocht het vee uiteraard geen schade aan de bomen aanrichten. Daarom werden de koeien hier getuierd, zodat ze niet bij de bomen konden komen.

BOS VAN RIJEN – 1620 – GP260, F93

Twee weyden by t'Bosch van Rijen.

BOS VAN RIJEN – 1668 – GP263, 17V

Bosch van Rijen.

BOS VAN RIJEN – 1733 – RB232, 282

Een perceel bosch: het Bosch van Rijen, drie bunder (twee bunder is leen) oost, west en noort den Heer en baron van Breda, zuyt de riviere de Weerijse.

BOS VAN RIJEN – 1742 – GP272, 391V

Negen gemet bos en erve: het Bos van Rijen.

BOS VAN RIJEN – 1742 – GP272, 140V

Negen gemet bosch en erve: het Bosch van Rijen.

BOS VAN RIJEN – 1744 – RH279, 164

Een perceel hoyland en bossen: het Bosch van Rijen, drie bunder (twee bunder is leen), suydwaerts de riviere de Weerreijse.

BOS VAN RIJEN – 1744 – RB234

Een perceel hooyland en bosch: het Bosch van Rijen, drie bunder (twee bunder is leen), suyt de reviere de Weerrijsse.

BOS VAN RIJEN – 1780 – RH282, 50V

Een perceel hooyland en bosch: het Bosch van Rijen, drie bunder (twee bunder is leen), zuid de Rivier de Weerreys.

BOS, HOOG – 1741 – R1055

Het Hoogbosch met den Haasleger, gebost in 1734.

BOS, HOOG – 1755 – R1063

Het Hoog Bosch met den Haesleger.

BOS, HOGE – 1769 – R1073

Het Hoogen Bosch met den Haasleger.

Bos van Rijen: bos van de familie Van Rijen? Vergelijk Willem van Ryen, 1454.¹³ Mogelijk is het Bos van Rijen de oude naam voor de Trippelenberg. Bossen werden vooral in de achttiende en negentiende eeuw veel aangelegd op marginale landbouwgronden: deze konden dan meer opbrengen dan in het gewone landbouwsysteem. Vooral mijnhout was gewild en bracht goede prijzen op. De 'heren' en kloosters gingen voorop bij de inzaai van mastbossen. Daarnaast waren er al eeuwenlang veel schaarbossen van hakhout; deze werden om de vijf, zes of zeven jaar gekapt en leverden dan geriefhout en mutsaards.

De eerste vermelding van het woord bos dateert uit het jaar 1089.¹⁴

BOSAKKER – 1598 – R718, 48

Vanden Stapacker en t Groencoren recht vuyt nae den Bosacker.

BOSAKKER – 1646 – R724, 245

Stuck saeylants: den Boschacker, in 't Hout.

BOSAKKER – 1653 – R725, 102V

½ bunder saeylants: den Bosacker, inden Sloodacker.

Akker ontstaan uit bos of gelegen bij een bos.

BOSBEEMD – 1533 – R707, F21

Stuck erfs onder heyde en weyde, twee bunder: den Bosbeemdt, oostwaerts myns Gen. Heere van Nassou erve, noortwaerts aen sHeeren Dyck.

Hoewel het perceel vroeger een beemd was, zal het door ontwatering wel wat droger zijn geworden en daardoor geschikt voor beweiding, want in de vermelding spreekt men van weyde. Gelegen bij een bos?

BOTERSTAF – 1937 – DE BOER34, NR. 24

Een perceel bouwland gelegen aan de Boterstaf (L 1112).

Hebben we hier te maken met een vormaanduiding? Een boterstaf of karnstaf was een staaf met een (meestal) geperforeerde verdikking aan het onderende. Zie voor een tekening van verschillende typen Goossenaerts.¹⁵ Het perceel lijkt er inderdaad wel iets op. De naam Boterstaf is later op een tramhalte overgedragen.

BOUWENSWEIDE – 1636 – GP261, 12V

Bouwensweyde.

BOUWENSWEIDE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 49

Een perceel bouwland: Bouwenswei 1,54 hectare Kad. nr. L 776.

Vergelijk Mechtelt Jan Cornelis Boudens, 1533, R 707, fol. 1v.

BREDE DIJK – 1634 – P124, F22

Heyde of vroenten vanden Aert int Hout by den Breeden Dyck.

BREDE DIJK – 1699 – P127, F598V

Heyden oft vroenten int Houwt by den Breeden Dyck.

Moeten we uitgaan van Brede Eik of Brede Dijk? Aangezien de cijnsboeken vaak corrupte vormen geven, zal Brede Eik wel de originele vorm zijn. Zie onder. Een dijk is een enigszins hoger liggende weg door de heide of moeras.

BREDE EIK – 1637 – R723, 164

Aenden Breeden Eyck int Hout.

BREDE EIK – 1646 – R724, F246, 247V

Weyden by den Breeen Eyck neffens de straet aldaer.

BREDE EIK – 1669 – R727, 257V

int Hout by den Breeden Eyck.

Eik met een brede stam of kroon. Zie onder Eik, Brede.

BREMAKKER – 1789 – RH112, 119V

Een perceel zaayland: den Bremakker, een gemet (leen van Breda).

Akker met bramen eromheen of met bremstruiken? Takken van bramen, *Rubus*, werden wel gebruikt om er bijenkorven mee te verstevigen: ze werden dan eerst gespleten met een bramenkliever. Of men de vruchten van de bramen ook al kon gebruiken om er jam van te maken is onzeker: men had nog geen suiker (wel honing). Bramen vormden een lastig gewas: de stekels drongen diep in de huid door. Om bramen uit te roeien kende men zelfs een speciaal werktuig: de bremhaak, een gebogen ijzeren mes met aan de achterzijde een haak, beide bevestigd op een lange steel. Ook met de vlagzeis konden bramen opgeruimd worden.

Brem, *Sarothamnus scoparius*, werd op de schraalste Kempische gronden wel geteeld. Zo kocht de provisor van de abdij Tongerlo in Essen in 1773 honderd potten bremzaad om er heide mee te bezaaien.¹⁶ Brem bezit wortelknolletjes (vroeger bremrapen genoemd) en verrijkt zo de bodem met stikstof. Brem werd gebruikt om bezems van te binden. Lindemans schrijft: 'De brem of ginst was de providentiele plant die het ontstaan van de landbouw mogelijk maakte in de armste zandstreken van ons land. Brem groeit gewillig op de zanderige heide, en haar welig gewas was wellicht het degelijkste en voornaamste voeder dat de schapen en de koetjes van de primitieve nederzetting er op hun wilde weide vonden. Behorend tot de klasse der vlinderbloemigen, verrijkte zij de weidemest met stikstof, en kwam daardoor rechtstreeks ten goede aan de schamele akkers van de dorpelingen'.¹⁷ Over verbouw van deze struik in de Baronie is niets bekend.

BRUG, OPHALENDE – 1707 – R734, F174

Een specken erve en heyden aen oft ontrent de ophalende brugge, suytwaerts de torfvaert.

Een brug die opgehaald kan worden, iets bijzonders voor de achttiende eeuw! Wat 'een specken erve' betekent is niet duidelijk. Een stukje? Het woord is in geen enkel woordenboek bekend.

BRUGBEEMD – 1668 – GP263, 110V

den Brugbeemt.

BRUGBEEMD – 1668 – GP263, 4

weijde: den Brughbemt, vier gemet.

BRUGBEEMD – 1742 – GP272, 341

4 gemet: den Brugbeemd.

BRUGBEEMD – 1789 – RH112, 120

Een perceel weijland: den Brugbeemt, een bunder, oost en zuid de Weerreijs (leen).

Beemd, 'hooiland', gelegen bij een brug (de Biebrug?).

BUITENDREEF – 1738 – R1054

Een nieuw bosken, noort de Buitendreef.

Buiten het bos gelegen dreef.

BUNDER – 1612 – R719, 268V

Stuck lants: het Buijnder, een bunder aenden Houtdijck.

BUNDER – 1612 – RH179-8

Een perceel lants: het Buynder, met grachten 433 roede.

BUNDER – 1741 – R1055

Den Overaarschen(!) vonder rondsomme de Akkerkens met de akkers neven het Buynder.

BUNDER, HOOG – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland: het Hoog Bunder L 50, groot 96 are (er staat centiaren).

Bunder: idealiter een perceel van twintig bij twintig roeden van elk 5,6 meter ofwel 1,29 hectare. De maat bunder kent een groot verspreidingsgebied, waaronder de gehele Baronie valt.

BURCHTGRACHT – 1634 – ND1205, 76

Het houdt staende in den Borchgracht.

Gracht, 'wal', hier rondom het kasteel van ten Houte.

Een gracht is in de Baronie een wal, met een heg erop. De grachten waren soms wel vier of vijf voet hoog en enkele roeden breed: het moet een enorm karwei zijn geweest om die aan te leggen. In 1555 is in Teteringen sprake van een 'hoogen gracht' waarmee de eigenaren 'alst beheynt ende bevreet mogen syn'; in 1528 horen we te Galder van een 'gracht oft heyninge'; in 1536 moest er te Alphen een gracht van vijf voet breed rondom een perceel worden aangelegd. In Zundert wordt in 1570 een gracht van vijf voet hoog genoemd en in 1610 wordt de functie van een gracht te Tervoort nog eens verduidelijkt: 'behoorlyck te beheymen tegens overspringen van beesten'.¹⁸

Gezien dat er gesproken wordt over hout dat op de borchgracht groeit, zal gracht hier ook wel 'wal' betekenen en niet 'brede sloot'.

DEIKELEN – 1548 – R710, F133V

Stuck weyden: Dyckelen, aende Houtheyninge, westwaerts aende Weghereyse.

Verkorte vorm van Dijkteilingen? Die lagen ook aan de Weerij. Of een perceel waar ooit varkens eikelden, eikels zochten?

DEUGNIET – 1825 – P435, 1

De Deugeniet, 49 are, bij de Prinsenhoeve (L102).

Onvruchtbaar perceel.

DIJKSKE – 1534 – R707, F121V

Weyden, anderhalf bunder: tDyccken, suytwaerts en westwaerts aende Weghreyse.

Dijk, 'enigszins hoger liggende weg door moeras of heide'.

DIJKTIJLING – 1620 – GP260, F94

Weyde: de Dyckteylinghe.

DIJLTEILING – 1668 – GP263, 87

Weijde: de Dijkteijlinghe aen de Weereijse, drie gemet.

DIJKTIJLING – 1742 – GP272, 121V

Drie gemet weijde: de Dijkzijlinge (?) aende Weerijse.

Als we uit mogen gaan van de oudste vermelding een teil, 'rij bomen' op een dijk? Maar de uitgang –inge is bevreemdend.

DOG

Boerderij. Opvolger van de Dietvoordsehoeve. Hoorde bij het complex Ten Houte.

Genoemd naar een persoon? De familienaam Dog was bekend in Princenhage.

DONK – 1518 – R425, 148

Een bunder beemden: de Donck, bij de Overasche Vonder, oost, zuyt en west de Weghe-reyse.

DONKSSENS – 1789 – RH112, 120

Een perceel weijland: de Donkskes, west de Voorste Vonderweij, zuid de Weerreijse.

Donk, 'opduiking in moerassig terrein'. Donken waren meestal maar iets hoger dan de omgeving. Het gebied rondom de oorspronkelijk donk kreeg bij uitbreiding ook de naam donk, en zo konden beemden ook donk gaan heten.

DREEF – 1668 – GP263, F5

Achter de bergen tusschen de Dreve ende Vaert.

DREEF – 1681 – R729, 172V

Weyde.. westwaerts sHeeren dreve.

DREEF – 1706 – R734, F119

Geeridden Acker, westwaerts sheeren Dreeff ofte Baen.

DREEF – 1716 – R738, F13V

Geeridden acker, westwaerts s'heeren Dreeff off baen.

DREEF, NIEUWE – 1755 – R1063

twee akkerkens tusschen de Bakkeet en de Nieuwe Dreef.

Dreef, 'weg met bomen erlangs'. Hoeufft schrijft: 'Dreef is in de Baronie van Breda, hetgeen elders eene laan is, of een weg, van weerszijde met boomen beplant.'¹⁹

DRIE WEGEN – 1668 – GP263, F84

Nieuw lant: de Drij Wegen, vier gemet.

Begrensd door drie wegen?

EIK, BREDE – 1665 – R727, 9V

By den Breden Eyck.

Breed van stam of breed van kroon?

EIKBERG – 1634 – P124, F41V

45 roede bosch: den Eyckberch, by de Biebrugge, de Heerbaene loopende nae Antwerpen suijt, daer eertyts twee huyskens van Lasarus op gestaen hebben, de Lasarije zuyt.

EIKBERG – 1699 – P126, F186

45 roede bosch: den Eyckbergh, by de Biebrugge, de Heerbane loopende na Antwerpen zuyt, daer eertijts twee huijskens van Lasarus op gestaen hebben, de Lasarije suyt, het Goir noort.

EIKBERG – 1723 – P129, F23

45 roede bosch: den Eykberg byde Biebrugge, de Heerbaan lopende na Antwerpen suyd, het Goir noord.

Onder Bavel lag een gehucht met deze naam. Berg, 'zandige hoogte', hier met eiken erop. De eik, *Quercus robur*, was de meest aangeplante boom, meestal in de vorm van hakhout, maar bij boerderijen en in sommige heggen liet men hem ook volwassen worden. Bij de bouw van een nieuwe schuur of een nieuwe boerderij had men voor de gebinten zwaar eikenhout nodig.

Het hout van de eik, dat hardhout genoemd werd (soms werd ook beuken- en essenhout zo genoemd), kon toegepast worden in de bouw, bijvoorbeeld voor zolderingen, deuren etcetera. De eikels werden in de late middeleeuwen nog gebruikt als stapelvoedsel voor de varkens (hierdoor kregen de hammen een goede smaak). Op de eik leeft een zeer grote verscheidenheid van insecten, maar ook veel vogels broeden in deze boom. De eik is uitstekend aangepast aan het inheemse klimaat: kan grote droogte maar ook veel regenval verdragen en hij neemt genoeg met onvruchtbare grond. In het bijgeloof speelt de eik een dominante rol onder de bomen. Door kerstening ontstonden de heilige eiken.

Over het nut van de eik, *Quercus robur*, schrijft Blankaart: 'De vrugten zyn dienstig om varkens te mesten; welke men als kastanien kan braden en eeten. De bast dient om het leder mede te bereiden en swart te maken; het hout om te verwerken, en het al te dunne om heete vuuren aan te leggen. De Galnooten, voornamelyk d'onrype, zyn seer wrang, en dienstig om bloed te stelpen, met welkers kooksel de vuile tanden en tand-vleis kan gespoelt en

gesuivert werden. Sy syn ook seer dienstig om met koperrood goede swarte inkt te maken, om wolfe of linnen swart te verven'.²⁰ Bij hongersnood werden eikels wel gegeten.

De oudste vermelding van eik in een plaatsnaam in Nederland dateert uit het jaar 1137.²¹

EIND, LAAG – 1637 – ND1208, 79V

In Gielenweyde aen het Leecheyndt.

Laagelegen uiteinde.

ELZENBOS – 1641 – R724, 48

Twee perceel erven, d'een: het Elsenbosch, d'ander den Steenacker, twee bunder.

ELZENBOS – 1681 – R729, 168V

Een perceel: d'Elsenbosch.

Over de elzen schrijft Blankaart: 'Sy wasschen geern langs de slooten, waterige, veenige, en broekige plaatsen, maar in drooge, hooge landen, komen sy schraal voort. In de gras-maand schieten sy haar botten en kattekens uit: en de bladen werden niet langzaam groot; in den Herffst tegen de Winter, gaat de vrugt open en laat haar zaad vallen... Met de basten verft men Lakenen, Leer, Hoeden, enz. swart. Het hout dient om ligt werk daar van te draeyen.'²² Elzen zijn goed herkenbaar door hun propfen en katjes en doordat het hout na doorzagen oranje verkleurt.

ELZENBURG

Waarschijnlijk is Elzenburg ontstaan uit de laatmiddeleeuwse boerderij Ter Stappe. In 1811 stonden er ter plaatse twee redelijk grote boerderijen en een kleinere, terwijl er ook een landhuis aanwezig was. In 1840 stonden er zes woningen. Burg is hier een mode-element uit de achttiende eeuw, gelegen bij een aantal elzen.

ELZENBURGSELOOP – 1878 – P401, 1601

De Elzenburgsche loop, beginnend bij perceel L 221, lopend door het Hout naar de Turfvaart, uitmondend bij perceel L 2, lang 1259 meter.

Genoemd naar boerderij Elzenburg.

EVERAARTSBEEMD – 1520 – R427, 179V

Everaertsbeemd.

EVERAARTSBEEMD – 1530 – R706, F136

Stuck beemden: Everaertsbeemdt, anderhalve bunder.

EVERAARTSBEEMD – 1554 – RH121, F55

Beemdt: Everaerts beemdt omtrent de Oude Molenbrug.

Vergelijk Everaerde Laureys Evers, 1512, R 420, fol. 149 en Marcelis Jan Everaerts, 1530, R706, fol. 151v. In 1400 wordt genoemd Gheryt Everaerts en in 1427 Margriet Gheryt Everaerts weduwe.²³

Beemd < banmade, 'het gemeentelijke hooiland'. Beemden waren in tegenstelling tot maden al in de late middeleeuwen in particulier bezit: ze waren met sloten omgeven. Een betere verklaring zou zijn 'hooiland, waar alleen de eigenaar in gerechtigd was, dat voor anderen verboden was'. Het hooi werd in juni gemaaid, soms nog een keer in augustus (de toemaat, tommerd). Nadat het zwad gebroken was, werd het gekeerd en in oppers gezet. Als het regende werden de oppers weer uit elkaar gegooid en liet men het hooi opnieuw drogen. De beemden brachten relatief weinig hooi op en de kwaliteit liet ook veel te wensen over. De beemden werden vrijwel niet bemest. Veel beemden waren zo weinig van bodem, dat ze met kar en wagen niet te begaan waren: het hooi moest dan op burries uit het land gedragen worden.

'Beemd wordt bij Kiliaen vertaald met pratum, ager ex quo foenum percipitur, en die betekenis heeft het ook elders. In de Middeleeuwen en later was het voornamelijk grasland, hetzij wei- of hooiland, vaak met het denkbeeld aan of bij het water te zijn gelegen'.²⁴ In de Baronie waren beemden oorspronkelijk hooilanden: na ontwatering werden ze geleidelijk aan steeds meer gebruikt en ook aangeduid als weiland.

FLES – 1733 – RB232, 282

Een perceel saeylant: den Stapacker en Fles, zeven gemet, tegen de dreve van de Hoeve ter Stappe.

FLES – 1744 – RH279, 164

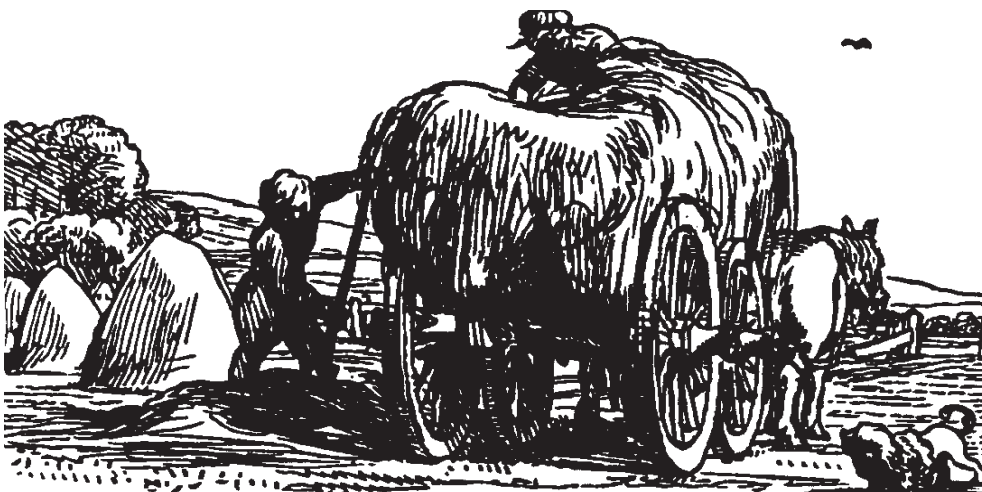
Een perceel saeyland: den Stapacker en Fles, zeven gemet bij de hoeve ter Steppe.

FLES – 1744 – RB234

Den Stapacker en Fles, zeven gemet bij de Hoeve ter Stappe.

FLES – 1780 – RH282, 50v

Den Stapakker en Fles, zeven gemet.

Hooiwagen.
Dirck de Bray, 1666.

FLES – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland; de Flesch, het noordwestelijk deel van L 141, groot 53 are; Het tweede gedeelte in de Flesch, groot een hectare; het derde gedeelte ook groot een hectare.

FLES – 1937 – DE BOER 34, NR. 26

Een perceel bouwland in het Hout, 1,48 hectare, zynde het noordelijk deel van een perceel: de flesch (L850).

Vlaas, flaas, fles, 'stilstaande plas water in bos of hei'.

FLIEREN – 1614 – R720, F65V

Weyden oft beemden in de Flieren omtrent de Houtbrugge.

FLIEREN – 1637 – R723, F159-161

In de Vlieren.

FLIEREN – 1668 – GP263, F6

Weijde in de Flieren aen wederseijden vanden Bieloop.

FLIEREN – 1742 – GP272, F98V

Zes gemet weijde: de Flieren, aan wedersijde van de Torfvaart.

Vlier, Flier < Vledder, 'moeras'. Het gebied bestond uit moerassige beemden en weiden.

GAGELWEIDE – 1668 – GP263, 125

De Gagelweijde.

GAGELWEIKE – 1681 – R729, 173V

Een perceel weyden: het Gagelweijken, noortwaerts den Ouden Bieloop.

GAGELWEIKE – 1730 – RH100, F58V

Een perceel weijde, een bunder in 't Hout: het Gagelwijken, noortwaerts den Ouden Bieloop.

Veld, 'woeste grond', waar gagel groeide. Gagel is een aromatisch ruikende struik, die vroeger vooral gebruikt werd bij de bierbereiding (de gruyt). Ook wel om ongedierte uit matrassen te weren.

Volgens een aantekening van Van Mieris zou men uit de bessen van gagel vet of was stoken om kaarsen van te maken.²⁵

Blankaart schrijft over dit gewas: 'Het is een klein heestertjen van wel twee voeten hoog, hebben veele harde bruine rysjes. De blaadjes zyn breedagtig lang, hard, uit den geelgroenen, niet in gedaante, maar in reuk (die wel soo sterk is) met de Myrtus (=mirre?) overeenkomende... In Nederland heb ik het op veenagtige waterige plaatsen gevonden... De reuk bewyst genoeg, dat dit gewas, en voornamelyk de vettigheid der zaden, uit fyne en werkelyke deelen bestaat, want het bier daar mede gebrouwen maakt iemand seer haast dronken, voornamelyk soo het belegen bier is. In de kassen gelegd bewaart het de kleederen enz. voor de motten. In de wyn gedaan, doet die een aangenamen geur krygen.'²⁶

Blankaart vergist zich als hij meedeelt dat gagel maar twee voet hoog wordt; het gewas kan wel tot twee meter hoogte komen.

GAREELSPAAN – 1636 – GP261, F17

Sr. Adriaen van Bergen lant: t Gareelspaen, modo de kinderen van Jan Henrick van Dunne.

GAREELSPAAN – 1668 – GP263, 84

Vant Gereelspaen, een gemet.

GAREELSPAAN – 1688 – RH276, F37

Een gemet van het Greelspaan.

Vormaanduiding voor een perceel lijkend op een gareelspaan, dat is de houten binnenkant van een gareel? Die werden bij voorkeur gemaakt van het hout van de wortels van de mannelijke es, *Fraxinus excelsior*, omdat dit sterk en elastisch was en al een gebogen vorm bezat. Of genoemd naar een familie Greel? Vergelijk Peeter Cornelis Greel, 1668, GP 263, fol. 146v.

GEERBOS – 1637 – ND1208, 79v

Schaerhoudt in het Geerbosch.

Bos in de vorm van een geer.

GEERDENAKKER – 1681 – R729, 168v

Drie pareeltiens: Geerdenacker.

GEERDENAKKER – 1706 – R734, F119

Geeridden Acker, westwaerts sheeren dreeff ofte Baen.

GEERDENAKKER – 1716 – R738, F13v

Een perceel saeylants: Geeriddenacker, vijf gemet int Houdt westwaerts s'heeren dreeff off baen.

Bouwland van een persoon Gerrit of de familie Geerden.²⁷ Vergelijk Adriaen Claes Geeriden de Meert, 1706, R734, fol. 94v.

GEERKE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: het Geerke, zuidoostelijk deel van L 1245, groot 30 are.

Een geer is een perceel met twee overstaande zijden die niet evenwijdig aan elkaar lopen.

GEERKOREN – 1789 – RH112, 120v

Een perceel zaayland: de Geerkoren, vier gemet.

Geervormig perceel waar meestal koren, rogge op groeide? Maar men zou Korengeer verwachten!

GEMET – 1681 – R729, 168V

Een perceel: 't Gemeth.

GEMETJE – 1789 – RH112, 120V

Een perceel zaayland: het Gemetje, een gemet.

Perceel ter grootte van een gemet, dat is één derde bunder ofwel 0,43 hectare.

GERIDDENAKKER – 1706 – R734, F119

Een perceel saeylants: Geeridden Acker, vijf gemet westwaerts sheeren dreeff ofte Baen.

GERIDDENAKKER – 1716 – R738, F13V

Een perceel saeylants: Geeriddenacker, vijf gemet int Houdt, westwaerts sheeren dreeff off baen.

Identiek met Geerdenakker.

GIELENBEEMD – 1637 – ND1208, 79V

Schaerhoudt inden Gielenbeempt.

Beemd van Gielis of een familie Gielen.

GOED VAN DEN HOUTE – 1441 – ND1010, 255

Catheryne Henricx van den Houte X Jan van Weesenbeeck ontvangt te leen tGoet in het Hout.. als wylen Aernt vanden Houte en na synen doot Henrick zijn brueder hield.

Goed, 'onroerend goed', hier gelegen in het Hout.

GROENE WEG – 1513 – R420, F93

Stuck lants, 4 ½ lopensaet: den Gruene Wech, neve der gebuerwech, Huyfacker(?).

GROENE WEG – 1780 – RH282, 51

Het land: den Groenen Weg, met het Vonderweijken, een gemet , zuid de Weerreys.

'Een groenstraat of groene weg is een straat of weg die over braak liggend (groen) land loopt en jaarlijks verlegd wordt over het gedeelte van de drieledige akker dat onbebouwd blijft'.²⁸ Deze omschrijving klopt voor de Baronie niet: hier was de dorpsakker niet verdeeld in drie stukken, waarvan er steeds één braak lag (waarover de groene weg zou lopen). Een Groene Weg liep door de dorpsakker en viel in de tijd dat het land geploegd lag natuurlijk op (was begroeid met gras en onkruid).

HAAGSE DREEF – 1751 – R1060

Alle de willige aen wedersyde van de Haegse dreeff beginnende vanden Schutsboom tot aen het hecken van het Mastbos.

HAAGSE DREEF – 1761 – R1068

Alle de willige aan wedersyde van de Haagse dreef beginnende aan de Schutsboom tot aan het Hekken van het Mastbosch.

Zie Dreef. Identiek met de huidige Mastbosstraat, Dr. Batenburglaan en Dr. Schaepmanlaan.

HAAKSKENS – 1742 – GP272, 341

Drie gemet: de Haaskens,

Haak, 'perceel met een rechte hoek, haakvormig'. Er kan verwarring optreden met Haagskens.

HAVERWEIDE – 1741 – R1055

In de weijde rontsomme de Haverweyde, den Vettenbergh en de Twee heesterboskens.

HAVERWEIDE – 1818 – P32

Een perceel land: de Haverweide, beplant met 57 eikeheesters. (bij de Hoeve in het Hout).

HAVERWEIDE – 1818 – P32

Een schaarbosch: de Haverweide, een bunder 135 roede.

HAVERWEIDE – 1818 – P32

Het bosch: de Haverweide, beplant met schaarhout, oost domein, een bunder 133 roede.

HAVERWEIDE – 1819 – P29, F3

Schaarbosch: de Haverweide, een bunder 133 roede by de Hoeve in het Hout.

HAVERWEIDE – 1819 – P29, F19

Een schaarbosch: de Haverweide, een bunder 133 roede.

HAVERWEIDE – 1858 – N166, 3003

Haverweide.

Weiland waarop haver had gestaan. Onder haver kon klaver maar ook gras ingezaaid worden. Na de haver oogst kon dan het gras of de klaver nog beweid worden. Men gebruikte vaak zelfs 'haver en klaver' als één begrip, bijvoorbeeld daar staat haver en klaver²⁹.

Haver werd vrij veel verbouwd op de vochtige gronden. Haver werd vooral aan paarden en pluimvee verstrekt, maar ook in de menselijke voeding speelde het een rol (haver moutpap), evenals voor de bierbereiding. Haver werd in het voorjaar gezaaid en in augustus geoogst. Haver had een veel lager soortelijk gewicht dan rogge. Een zak rogge (een veertel) bevatte 86 liter, maar een zak (veertel) haver 98 liter.³⁰ Haverstro was voor het vee een geliefd voeder, in tegenstelling tot roggestro, dat ook vaker gebruikt werd om te 'straaïen' onder het vee (als ligbed).

HAZELAAR – 1637 – ND1208, 79v

Schaerhoudt in Gielenbeempt en inden Hasselaer.

Perceel begroeid met hazelaar, *Corylus avellana*, een struik waarvan de noten goed te bewaren en eetbaar zijn. De struik kwam eeuwenlang in groot aantal voor, mogelijk geholpen door uitzaai door de mens.

HAZENLEGER – 1741 – R1055

Het Hoogbosch met den Haasleger.

HAZENLEGER – 1755 – R1063

Het Hoog Bosch met den Haesleger.

HAZENLEGER – 1769 – R1073

Het Hoogen Bosch met den Haesleger.

HAZENLEGER – 1818 – P32

Een schaarbosch: het Hazeleger, een bunder.

HAZENLEGER – 1818 – P32

Het bosch: den Hazeleeger beplant met schaarhout, een bunder.

HAZENLEGER – 1819 – P29, F19

Een schaarbosch: het Hazeleger, een bunder.

HAZENLEGER – 1819 – P29, F3

Schaarbosch: den Hazeleger, een bunder by de Hoeve in het Hout.

Plaats waar een haas slaapt. Hazen liggen overdag meestal in hun leger, waarin ze vrijwel onzichtbaar zijn.

HEERBAAN – 1634 – P124, F11V

De vlieder off het Cromackerken, de weechreyse oost, de Heerbaene west.

Een heerbaan is een grote doorgaande weg ter breedte van ongeveer veertig voet ofwel 11,2 meter.

Vaak echter waren er delen van 'ingenomen', bijvoorbeeld om er een schuurtje op te zetten. Aan weerszijden van een heerbaan lag een sloot. Het onderhoud van de heerbanen kwam grotendeels neer op het gehele corpus van de gemeente (voor zover de heerbaan niet grensde aan particuliere percelen). Op bepaalde dagen riep de vorster uit elk gezin een man met paard en kar op (arme gezinnen hoefden alleen een arbeidskracht te leveren).

Door het intensieve verkeer waren de meeste heerbanen in de wintermaanden desalniettemin in erbarmelijke staat en was transport niet of slecht mogelijk. Waar heerbanen door de heide liepen maakte men de weg vaak breder door sporen naast de eigenlijke kapot gereden heerbaan te maken. Door de diepe sporen van de karren met smalle velgen kon het water niet zijwaarts afstromen en ontstonden er grote poelen. In de winter lag het verkeer dan ook vrijwel stil.

In 1644 waren Peter Adriaen Lenderts en Henrick Peters van Galder wegmeesters van Effen en het Hout, GP2, fol. 103v. Zij moesten het onderhoud van de wegen verzorgen.

HEESTERBOS, OUD – 1637 – ND1208, 79

Schaerhoudt in het Oudt Heesterbosch teynde het Hoochbosch.

Heesterbos, 'plantage van jonge bomen, meestal eiken'.

HEIAKKER – 1681 – R729, 166

Perceel lants: den Heijacker, naest den Steenacker.

HEIAKKER – 1704 – R734, F57

Een perceel lants: den Heyacker.

HEIAKKER – 1733 – RH100, F179

Een perceel zaayland: den Heijacker, in 't Hout.

HEIAKKER – 1774 – RH109, 150

Een perceel zaayland: den Heyakker, een bunder.

P.J. Neuckens:
Op de heide.

Land ontgonnen uit heide of gelegen bij de heide.

HEIBERG – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: het Hilken met den Heiberg, L 125, groot negen are. (90 are?)

Berg, 'zandige hoogte', hier begroeid met heide. Een hil is ook een hoogte.

HEIDE – 1733 – RB232, 282

Lant: de Heide en Heyenacker.

HEIKE – 1789 – RH112, 120V

Een perceel zaayland: het Heyke, twee gemet (leen).

HEIKE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland: het Heike, zuidoostelijk deel van L 75, groot 30 are.

HEINING – 1422 – CER II, 367

Lants ligghende in t Eynighe.

HEINING – 1825 – P435, 1

De Heining, bij de Prinsenhoeve, vijf hectare 90 are (L112, 113, 114).

Heining is een veel voorkomend toponiem: de grootste populariteit genoot dit element in de late middeleeuwen. Heiningen zijn met een wal plus heg omsloten ontginningen, meestal vrij groot van oppervlak en vooral bedoeld voor de teelt van winterrogge. Heining is afgeleid van hagen, hegen, 'met eenen haag of heg omgeven, afsluiten'.³¹

De meeste heiningen zijn op het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw gesloopt, dit op aandringen van de landbouwvoorlichting. De heggen onttrokken immers voedsel aan de akker terwijl ze ook schaduw wierpen met als gevolg dat langs de akkerranden de gewassen minder goed groeiden. Ook werd door de invoering van de prikkeldraad (begin twintigste eeuw) het afsluiten met heggen overbodig. Het hout was minder gevraagd, door de opkomst van allerlei ijzeren gebruiksvoorwerpen. Zo moeten er honderden kilometers aan wallen plus heggen vernietigd zijn. Toch zijn er hier en daar nog restanten van het oude heggenlandschap te vinden, bijvoorbeeld in de omgeving van landgoederen.

Of de vermelding uit 1422 ook betrekking heeft op een toponiem Heining is niet helemaal duidelijk. Het geslacht is verkeerd. Er kan ook niet mee bedoeld worden de Eninghe van Rijsbergen, want de akte wordt niet voor schepenen van de Eninge van Rijsbergen verleden. Die eninge van Rijsbergen was een gebied waar lieden woonden die onder één gerecht hoorden. Ook Zundert-Nassau hoorde onder de Eninge. De in 1825 genoemde heining is bijzonder groot, bijna zes hectare, maar dergelijke grote percelen komen bij oude domaniale hoeven, zoals hier de Prinsenhoeve, vaak voor.

HEININGBOS – 1741 – R1055

Het Heyningbosch rondsomme in syn hollen.

HEININGBOS – 1755 – R1063

Het Heyningsbosch rondsomme in zyn hoolen.

HEININGBOS – 1769 – R1073

Het Heyningsbosch, rondsomme in syn Hoolen, op de Hoeve in t Hout.

Bos gelegen bij de Heining. Holen zijn droge sloten rondom een perceel.

HENGSTJES – 1637 – ND1208, 79V

Houdt in de Henxkens.

Corrupte vorm?

HERENBEEMD – 1584 – R716, 134V

Sheerenbeemdt.

Beemd van de heer van Ten Houte.

HERENBOS – 1601 – R718, F159V, 160

Stede, zuytwaert aen.. 's heeren Bosch.

HERENDIJK – 1533 – R707, F21

Den Bosbeemdt, noortwaerts aen sHeeren Dyck.

Dijk, 'enigszins verhoogde weg door heide of moeras', hier van de heer van Ten Houte.

HERENDREEF – 1664 – R726, F283V

Saeylants by de Houtbrugge, suijswaerts 's heeren Dreve.

HERENDREEF – 1706 – R734, F119

Geeriddenacker, westwaerts sheeren dreeff ofte baen.

Dreef van de Heer van Ten Houte of van de Heer van Breda.

HEREN KOEWEIDEN – 1601 – R718, F159V, 160

Stede, oostwaerts aenden Houtdijck en de s'Heeren Coeijweijden.

Koeweide, 'weiland waarop speciaal koeien konden grazen'; deze moesten redelijk goed gras bevatten, want melkvee heeft goed voedsel nodig. Met 's Heeren kan bedoeld worden van de Heer van Ten Houte.

HILLEKEN – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: het Hilken met den Heiberg, groot negen are (90 are?), L125.

Hillen komen vooral voor langs de Mark, aan de westelijke zijde ervan in het alluviale gebied van Princenhage. Hil betekent hoogte, en vaak 'aangeslibde hoogte langs een rivier'. Het betreffende perceel ligt aan de Weerij (daar komen vrijwel nooit hillen voor).

HOEKAKKER – 1646 – R724, 245

Een perceel saeylants met een boschken: den Hoeckacker, een bunder, west aen 's heeren straet.

HOEKAKKER – 1649 – R725, F13

Een perceel saeylant met boschken: den Hoeckacker, een bunder, suyt en west s'Heerenstrate.

HOEKAKKER – 1733 – RH100, 179V

Een perceel zaayland: den Hoekacker, 2½ gemet.

HOEKAKKER – 1774 – RH281, 238V

Een perceel zaayland: den Hoekacker, 2½ gemet.

Akker met veel hoeken, uitsteeksels? Of in een hoek van wegen gelegen?

HOEKSKENS – 1620 – GP260, F93V

Een perceel aende Weereyse: de Hoecxkens.

HOEKSKENS – 1668 – GP263, 110V

De Hoecxkens.

HOEKSKENS – 1742 – GP272, F341

Drie gemet: de Hoekskens.

HOEKSKENS – 1825 – P435, 1

De Hoekskens, bij de Prinsenhoeve, een hectare 18 are (L 126, 127).

Het perceel ligt tegen de Weerij. Het heeft geen duidelijk uitspringende hoeken en ligt ook niet in een hoek van wegen of een weg en de rivier.

HOEVE, KLEINE – 1619 – ND8414, F3

Ontfanck vander cleynder hoeve in't Houdt.

HOEVE IN HET HOUT – 1407 – ND8974, F410

De heer van Breda reikt een erfrente uit op de hoeve in t Hout.

HOEVE IN HET HOUT – 1474 – D, F5

Pr. Engelbrechtszone houdt te leene van mine voirs. Joncker opte Hoeve int Hout die hy verdreegh tegen Henric Steenwech dewyle hem dieselve hoeve toebehoirden en by myns jonckeren consente als leenheer, XII zesteren rogs.

HOEVE IN HET HOUT – 1580 – R484, F55V

Adriaen Jan Oonincx pacht van de Rentmeester slants van Breda de hoeve int Hout die hy zekere jaren in pachtinge heeft gehad, acht jaar tegen twintig veertel en 232 karolusgulden per jaar.

HOEVE IN HET HOUT – 1618 – R517, F205

De pachter van de hoeve int Hout, die in de voorafgaande termijn betaalde 250 Karolusgulden en twintig veertelen rogs, zal in de nieuwe pachttermijn betalen, 270 karolusgulden en twintig zester.

HOEVE IN HET HOUT – 1621 – ND8414,F79

De hoeve int Houdt zonder eenige thiende off hoffdiensten gepacht door Peerken Henrick Zibs weduwe van Adriaen Cornelis Leyten. Halven wasse en ploechrecht. Pachtsom 270 pont per jaer.

HOEVE IN HET HOUT – 1634 – P124, F4

Cornelis Adriaen Leyten, hoevenaer int Houdt.

HOEVE IN HET HOUT – 1741 – R1055

Verpachting van domeinhoeven: Een extra ordinaire schoone boerenwooning en hoeve, voorsien met een ruijme, sterke, commodieuze huysmanswooning, schuure, stallen en verdere ap- en dependitien van dien, groot al onder saaylant ontrent dertien buynderen, in weylant ontrend twaalf bunder, behalve de heyvelden, daaronder begrepen een parseel van een bunder in den Polder van Wijmeren, waarvan de helft is ingekogt inden jare 1707. Nu in huur by Cornelis Jan Daem Leyten. Opnieuw verpagt aan dezelfde voor 430 gulden per jaar.

HOEVE IN HET HOUT – 1755 – R1063

De hoeve in 't Hout verpacht aan Dingeman Cornelis Daem Leyten voor 430 gulden, mits jaerlijks bij forme van een braeckjaer kortende 71-13-6 (71 gulden, dertien st. zes penn.)

HOEVE IN HET HOUT – 1759 – R1066

De hoeve in het Hout opnieuw verpacht door Dingman Cornelis Daem Leyten voor 380 gulden.

HOEVE IN HET HOUT – 1765 – R1071

De Hoeve in het Hout, gepacht door Dingman Cornelis Daem Leyten voor 380 gulden voor de periode 1766-1771.

HOEVE IN HET HOUT – 1787 – RH112, 12

Onderpand Carel Alexander Schlosser: 4/5 in een hoeve best. in eene heerehuysinge, boere-wooning, schuur, stallinge en verdere timmeragien, hooven, zaay en weylanden, dertien bunder, Met zeven bunder heyde in t hout en op Effen (enige percelen leen), belast met twee lo-pensaet garst, betaald met 2-10 gulden aan den Heer van Breda en 1-5 gulden heren chyns.

HOEVE IN HET HOUT – 1788 – PF21, 148-15

Verzoek van Dingeman Cornelis Daem Leyten om de hoeve opnieuw te mogen pachten voor zes jaar, dat hy suppliant de gemelde hoeve zeedert den jaare 1748 bij het overlijden van desselve vader, die dezelve zedert een geruyme tijd te voren in pacht had gehad, consecutievelijk tot nu toe bebaud hebbende en nog laatstelijk in den jaare 1783 voor een termijn van ses jaaren andermaal heeft aangestaan en ingehuurt voor eene vermeerderde somme van 455 pachtguldens, bedraagende 's jaars met de ordinaire lasten tesamen 621 gulden en drie stuiver.

HOEVE IN HET HOUT – 1789 – RH112, 119

Carel Alexander Schlösser, Lt., en zijn innocente broeder Constantinus Fidelis verk. Cornelis Govert Rops eene welgelegen hoeve of steede best. in eene heere huyzinge voorzine van ver-

scheyden zoo boove als beneeden kaamers, zolder, kelder, heerehovinge, boerewooninge, stallinge, schuure, hovinge, dries, zaayland, vier gemet (leen) en de Veertelzaad, den Bremakker, den Brugbeemt, de Agterste en Voorste Vonderweij, de Donkskes, het Speekske, den Hoogen akker, de Geerkoren, de Beekens. Alle lenen zijn samen een volleen, belast met vijf lopensaet garst, betaalt met 2-10 gulden aan den Heer en 1-5 gulden heeren chyns.

HOEVE IN HET HOUT – 1813 – P28, NR. 3

Eene bouwhoeve: de Hoeve in 't Hout, bestaande in huis, stal, schuur en verdere timmeragien, 27 bunder, honderd roede zaay en weylanden en heyvelden. Ingaande 11 november 1813 verhuurd aan de weduwe C.R Poppelaars voor 452 gulden 38 stuiver. Op 11 november 1819 aan Petronella van Gils voor 452,38. Op 11 november 1825 verhuurd aan Petronella van Gils, weduwe Cornelis Rombout Poppelaars voor 375 gulden.

HOEVE IN HET HOUT – 1816 – P22, F1

De hoeve int Hout, groot 27 bunder, honderd roede, verpacht voor 361 gulden, achtiën stuiver, twee duiten.

HOEVE IN HET HOUT – 1819 – P29, F19

Schaarhout van de gragten en staalkanten op en om de landerijen en weiden van de Hoeve in het Hout, zes bunder, vijftien roede.

HOEVE IN HET HOUT – 1819 – P29, F3V

Schaarhout van de grachten en staalkanten op en om de Landerijen en weiden tot de Hoeve in 't Hout behorende zes bunder, vijftien roede.

HOEVE IN HET HOUT – 1837 – P459

Petronella van Gils, weduwe van Cornelis Rombout Poppelaars huurt de Hoeve int Hout: huysinge met annexe koestal, graanschuur, karhuis, turfkooi en kalverstal, varkenskooi en bakhuis, hof, werf en 25 percelen zaailand en weide, groot 35 bunder, west den Trippelenberg, plus een perceel beemden in twee percelen: den Grooten en Kleinen Mortel. Pachtsom vierhonderd gulden per jaar. Termijn 1837-1843.

Domaniale hoeve van de Heren van Ten Houte. Later Prinsenhoeve genaamd.

De huurders van de hoeve deden regelmatig hun beklag bij de schepenen van Princenhage omdat hun landerijen schade hadden geleden, ofwel door het niet openen van de sluizen van de watermolens bij Breda ofwel door klimatologische omstandigheden (vorst, wind, hagel). In 1622 had de toenmalige pachter Cornelis Adriaen Leyten de schepenen gevraagd een verklaring af te geven over de sluis die nabij de Houtbrug stond: deze was 'opgeseth, sulcx dat daer door het water soo hooch worde opgehouden dat de beempden ende weyden ontrent ende bij de Wereyse gelegen soo verre wij gesien conden geheel black ende onder d water stonden', GP1462d.

In 1687 had pachter Adriaan Marten Rovers te maken gehad met inundaties, veroorzaakt doordat de sluizen bij Breda dicht waren gezet, alsmede door het nauwer maken van de Weerij bij de Molenbrug. Zijn gras had vrijwel continu onder water gestaan, zijn vee had stinkend gras moeten eten en zijn hooi was weggedreven, waardoor hij de pacht niet meer op kan brengen, RH135, fol. 35, 35v.

Op 30 juli 1692 hielden schepenen oculaire inspectie van de hoeve in het Hout 'ontrent het Mastbosch nevens oft aende reviere de Mercke genaemt de â.' De landerijen waren allemaal geinundeerd en stonden wel twee of drie voeten onder water. Oorzaak: het lager maken van de Meulen Brugge en de aanleg van een steenwerck: de Beer bij de Watermolen. Schade voor de pachter 230 gulden, RH135, fol. 107v.

Op 1 juli 1701 visiteren schepenen de hoeve, die nu gehuurd wordt door Elisabeth, weduwe van Adriaen Marten Roovers en dit om de schade door inundatie van de 'rivier de marcke genaemt de Weireyse' vast te stellen. De schade op een perceel hoy- of weylandt, groot vier bunder bedraagt 95 gulden, RH 136, fol. 56.

Huurder Cornelis Peter Leyten had in 1709 heel wat tegenslag op de Hoeve in het Hout. Het was een bijzonder strenge winter geweest, de strengste sinds eeuwen, en daardoor had hij zijn winterrogge opnieuw moeten zaaien, want die was uitgevroren: dit kostte hem 25 zakken rogge. Tot overmaat van ramp hadden ook zijn beemden grenzende aan 'de Marcke genaemt de Weer Reijse' tijdenlang onder water gestaan, zodat hij geen hooi had kunnen winnen. Schade hiervan 335 gulden, RH136, fol. 226v.

In juni 1721 was op de Hoeve in het Hout wel elf bunder hooi- en weiland geinundeerd, waardoor pachter Hendrick Joghems wel driehonderd gulden schade had geleden. Ook de Spuybimt bij het Mastbos stond onder water: dit perceel van twee bunder leverde een schade-post van vijftig gulden op, RH138, fol. 34, 35. De oorzaak van de overstroming was 'den overvloedigen alhier gevallen reegen, begonnen zijnde in het eerste van dit lentezaizoen en voor het meestendeel dagelijks aangehouden' waardoor 'de Weerryze door het geweldige opperwater' zo sterk gestegen was dat er elf bunder van de Hoeve in het Hout van april tot eind juni helemaal onder water heeft gestaan. In 1722 kreeg de pachter Jochems weer een tegenslag: op 17 juni trok een zware hagelbui over zijn pachtbedrijf, waarbij voor 890 gulden schade

Boerderij in de Kempen. Meester van de kleine land-schappen.

werd aangericht. Er werd bij hem 22 gemet boekwijt en 21 gemet rogge in stukken geslagen, terwijl ook 4½ gemet haver en een gemet paardsboonen werden getroffen, RH138, fol. 79.

In 1724 leed Joghems, pachter van de hoeve, weer flinke schade in de veldvruchten door nachtvorst tussen 17 en 18 mei en door de droogte en schrale winden. Hij verbouwde 27 gemet rogge, vijf gemet haver, een gemet tarwe en vijf gemet klaver; de totale schade beliep volgens de schepenen die de schade kwamen opnemen wel 980 gulden, RH138, fol. 179. In de Meierij bevroor in de nacht van 17 op 18 mei vrijwel alle rogge, evenals appels, peren en kersen. Daarop volgde een grote droogte en tot overmaat van ramp bevroor ook nog de boekweit in de nacht van 11 op 12 september.³²

In het jaar 1738 liet pachter Cornelis Jan Daem Leyten de schade op tien bunder hooi- en weiland taxeren wegens de langdurige inundatie; die bedroeg wel twintig gulden per bunder, waardoor de opbrengst weinig meer waard was dan de lasten, RH140, fol. 145.

HOEVE IN HET HOUT, VOORSTE – 1521 – R428, F203V

Jan Rombout Jacop sGraeuwen reikt een erfpacht uyt aen Vredenberch uyt: zyne hoeve ende goeden mette huysinge, schure, kooye, hovinge ender erffnisse met alle heuren begrype ende toebehoirte: de Vorste Hoeve van den Hout plus toebehoorten, twee bunder, aent Veken langs neven den Houtdyck suytwaerts en noortwaerts gelegen ende noortwaerts aenden Byesloot.

HOEVE TE DIETVOORD – 1404 – DROSSAERS NR. 413

Godevaert van den Houte verk. Heinric van den Water een hoeve die hi van mi te houden plach, ende nutertijt Jan Stael bezit, hetzij in husinghen, in hovinghen, in lande, in sande, in heyden, in weyden, in beemden, in diepen, in droghen, in harden, in weken.. plus die Hout Heynynghen.

HOEVE TE DIETVOORD – 1447 – ND1561

Hoeve hetsy in huysingen in hovingen in lande in zande, in beemden, in heyden, in weyden, in hogen, in leegen, in diepen, in droogen: die Hoeve te Dietvoort.

HOEVE TE DIETVOORD – 1447 – ND1010, 254

1/4 in een hoeve: de Hoeve te Dietvoirt.

HOEVE TE DIETVOORD – 1447 – DROSS., 3, P. 82

Lysbeth, weduwe van Aert vanden Houte verkoopt 1/4 van de Hoeve te Dietvoort aan Aernt Peeter van Quermont wegens schuld: een recht vierendeel in een hoeve met alle huerre toebehoorten gehyten die hoeve te Dietvoort, hetsy in huysingen, in hovingen, in lande, in zande, in beemden, in heyden, in weyden, in hogen, in leegen, in diepen, in droogen hoe oft in wat manieren dat dieselve hoeve met alle huerre toebenh. onder onsen wysdom gelegen is oft genoemd mach werden.

HOEVE TE DIETVOORD – 1457 – ND1780

Sinen hof en goeden in 't Hout metter hoeven: die Ditfortsche Hoeve.

Dietvoord kan vergeleken worden met Kaarlvoord onder Princenhage en Dievoort onder Meerhout. Diet betekent 1. Volk, lieden, de volksklasse; ook: krijgsvolk, 2. één persoon uit het volk, kerel; ook: held, geloofsheld, vrome.³³ Dus een voord waar het volk kon passeren of een kerel? De hoeve komt alleen in de vijftiende eeuw voor. Verwoest of van naam veranderd?

In 1415 komt Nouten van Dietvoort voor, G, fol. 69v.

In 1404 heeft Godevaart van den Houte aan Heinric van den Water verkocht een hoeve, die hi van mi(=Jan vanden Houte, ridder) te houden plach, die ghelegghen is int Hout voert Hof, ende Peter van Dyetvoert te besitten plach ende nutertyt Jan Stael bezit, in husinghen, in hovynghen, in lande, in sande, in heyden, in weyden, in beemden, in diepen, in drooghen, in harden, in weken ende met een eenre heijnynghen, gheheyten die Hout-Heynynghe (zie voor een deel boven).³⁴ De Hoeve te Dietvoord werd in de eerste helft van de vijftiende eeuw verkocht door de familie Van den Houte.³⁵

HOEVE TER STAPPEN – 1447 – ND1562

Een hoeve met alle toebehoorten: die Hoeve ter Stappen.

HOEVE TER STAPPEN – 1447 – ND1010, 254

1/3 in een hoeve: de Hoeve ter Stappen.

HOEVE TER STAPPEN – 1457 – ND1780

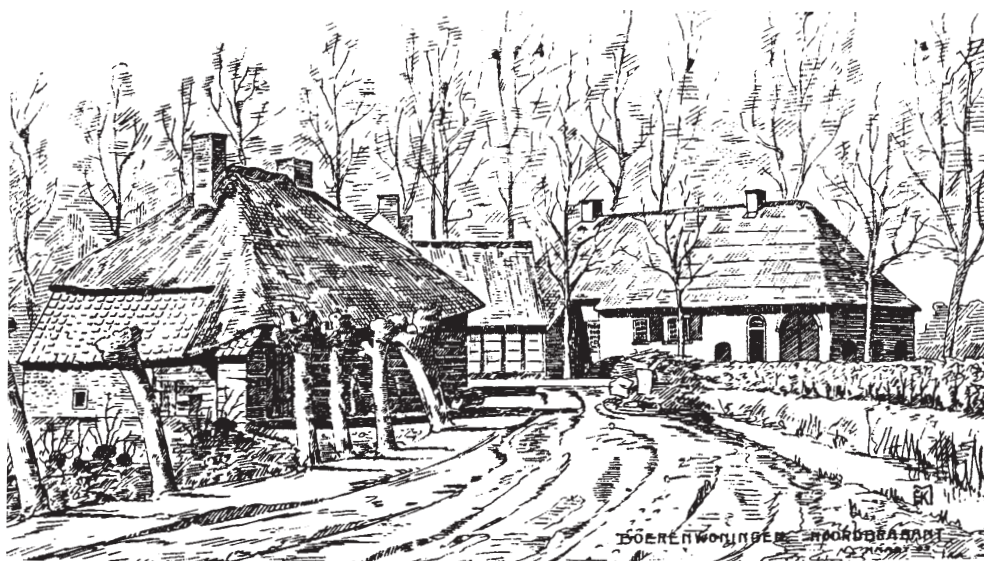
Die hoeve geheyten ter Stappen.

HOEVE TER STAPPEN – 1474 – D, F18V

Jan vanden Houte bastaert houdt een hoeve met huer toebehoirten: de Hoeve ter Stappen.

HOEVE TER STAPPEN – 1575 – R478, F22

Andries Henr. Jacobs X Anthony W. Mathys Dyrven hueren weer van Godert Montens de hoeve ter Stappen, voor een termyn van acht jaar Ingaende 1 mey 1574. Berouw na vier jaar (half jaar tevoren opseggen). Als een van beyde huerders sterft, eindigt de huer aan het einde van dat jaar. Pachtsom: 26 veertel rogge (te leveren op lichtmis) en 40 Karolusgulden en vijf lopen garsten aan de Rentmeester van Breda. Leste jaar: egheen beemden oft weyden lente-nen naer Lichtmisseen en een half bunder braeck laten. Rest: besaeyen, wel misschen. Twee

Boerderij, Hage. Herman van der Kloot-Meyburg: Tachtig schetsen van boerderijen in Nederland

vymmen ryets verdecken per jaer, deckers montcost geven. Huerder moet houwen de lat-ten en fitsel die men tot wegen (=gevlochten wanden) en daken nodig heeft opte erve van de hoeve. Berninge halen in een cavelinge inden Ouden Nieuwen Moer, Rijsbergen. Benodigde tuynrys wordt gewesen. Vijf of zes mael met wagen de verhuerder halen, drie dagen met wagen en peerden dienen (behalve in den oighst).

HOEVE TER STAPPEN – 1603 – R718, F236, 236V

Voocht en toesiender van Josina Montens verk. aen Jouffrouwen Agnes Geertruyt ende Cathelijne, gesusteren dochters van Godevaert Montens, out bynnen borgemeester en President der stadt Breda een hoeve, 12½ bunder aende Rijth oft Aert ter Stappen by des voors. heere Godevaert Montens groote hoeve aldaer.. ende die alnu by Jan Andries Buysen zone in laetschappen gebruuycct wort.

HOEVE TER STAPPE – 1674 – R540, 366V

Onderpand Cornelis de Wyse: de hoeve ter Steppe.

HOEVE TER STAPPE – 1712 – R736, F139V

Erfdeling Cornelis Bouwen Donckers X Heijltien Thomas Lips: stede mette huysinghe, hoff en boomgaert, schure en torffkooye metten gaersdries.

HOEVE TER STAPPE – 1733 – RB232, 281

Cornelis Josephus de Wijse laat na: een hoeve genaemt Ter Steppe met de huysinge, stalling, schuere, koye, gragt en dreven, boomen daerop staende, vier gemet (leen).

HOEVE TER STAPPE – 1744 – RH279, 164

Pietronella de Wijse laat na een hoeve: Ter Steppe met de huysinge, stallinge, hoge gragten, dreeven en boomen en Beeker met de halve Boomgaard en Half Boske daer teynden, vier gemet (leen) plus Veertelsaet, Stapacker, Thoornacker, Heyde, Keyenacker, Bosch van Rijen, de groote Weyde, het Vonderweyken, den Groeneweg, de Blockweyde, den Grooten acker, Adammen Kievit, de Puttiens, Joppenkievit, den Ouden Kievit..

HOEVE TER STAPPE – 1744 – RB234

Juffrouw Pitronella de Wijse laat na: eene hoeve: ter Stappe met de huysinge, stallinge, kooye, gragten, dreven en bossen daerop staende en Bekert met den halven bogaert en halff bosken, vier gemet (leen) plus de Veertelsaet, Toornacker, Keijenacker, den Stapacker, het Bosch van Rijen..

HOEVE TER STAPPE – 1780 – RH282, 50

Juffrouw Anthonia de Wijse laat na de helft in een hoeve: ter Steppen, met de huysinge, schuure, stallinge, kooye, gragten, dreven en boomen, met een boske met een drieske en wat zaayland, vier gemet (leen) plus veel percelen.

HOEVE TER STAPPE – 1798 – RH283, 157V

Adriana Catharina van den Goorberg laat na een steede, best. in huyzinge, schuure, stallinge, kooye, gragten en dreeven met de boomen, zaayland, driesen, boomgaard, hoff en erve: de Hoeve ter Stappen, drie bunder (volleen).

Genoemd naar een stap, dat is een trapje, een opstap, om een wal te passeren. Waarschijnlijk bij de Stapakker. De Stapakker hoorde bij deze hoeve.

Op een kaart van 1650 zou deze boerderij als twee hoeven aangeduid worden.³⁶ Dat is niet goed mogelijk. Nu Elzenburgstraat 26. Leenders vermoedt dat Ter Stappen genoemd is naar de Overasevonder, maar die komt nooit onder de naam stap of waterstap voor.³⁷

HOEVE TER STUIFT – 1447 – ND1562

Eenre hoeven met alle huerre toebehoerten: die Hoeve ter Stuyft.

HOEVE TER STUIFT – 1447 – ND1010, 254

De helft in een eenre hoeve: die Hoeve ter Stuyft.

HOEVE TER STUIFT – 1449 – ND1010, 254

Is. Thijs: landbouwgereedschappen in gebruik, achttiende eeuw. We zien een ploeg, een eg, een rol.

Mannen van Cornelis Zanders int Hout oirconden dat Aerndt Peters van Quaremont heeft uytgegeven Pauwels Peter Billen die helft van eenre hoeve met toebenh.: die hoeve ter Stuyft.

HOEVE TER STUIFT – 1457 – ND1780

Sinen hof ende goede in 't Hout, metter hoeven geheyten die Stuyfhoeve, met allen huysingen, gronden, landen, beemden, bosschen, wilderden, heyden ende weyde.

Stuif wijst op een grofzandig gebied dat makkelijk verstuift. Mogelijk naar de hoogten van de Trippelenberg. De Hoeve ter Stuyft is de latere Prinsenhoeve, ofwel de Hoeve in het Hout.

HOF – 1404 – ND909

Hoeve gelegen in 't Hout voer 't Hof.

Hof 'kasteel, grote boerderij', hier het kasteel van Ten Houte. In het voorjaar van 2005 werden door de archeologische dienst van de stad Breda dertiende- en veertiende-eeuwse aardewerkfragmenten ontdekt in de voormalige gracht van de burcht Ten Houte in de omgeving van de Prinsenhoeve.³⁸

HOF TEN HOUTE – 1422 – DROSS 315

Aerdt vanden Houte geeft over aen Sophie Godevaerts vanden Houte bij haar huwelijk met Gielys Jan Sanders den Hof ten Houte.

Bezit van Ten Houte.

HOFAKKER – 1742 – GP272, F122V

Twee gemet van den Hovenacker.

Zie onder Hofstad.

HOFBEEMD – 1621 – ND8414,F14

Den Liesbeemt neffens den Hoffbeemt.

HOFHOEVE – 1457 – ND1780

Sinen hof en goede in 't Hout metten gerichten.. metter hofhoeve.

Deze hoeve lag dicht bij de burcht van Ten Houte op de voorhof.

HOFSTAD – 1746 – R1058

Verpachting van hout op de Hoeve Int Hout: vierde cavel: den Hogen Bogaert, de Hofstad en de weyde de Mortel.

Hofstad, hofstede: 'De grond, waarop een hof en zijne bijgebouwen staat, boerenwoning'.³⁹
Hofstad komt frequent voor in de cijsboeken van de heren van Breda: twee bunder erffs

met een half buynder ingenomen anno 1523 met anderhalve bunder, ingenomen anno 1526, alnu een hofstadt wesende, mette huysinge daer opstaende (Gilze, P109, fol. 14v). In 1545 spreekt men over 'drie buynder landts, heye ende weye dat een hofstadt plach te wesen (Gilze, P109, fol. 66v). Meestal staat hofstad voor 'plaats waar een boerderij staat'. Hofstad betekent niet primair een gewoon stuk land, zoals men voor Lommel wel veronderstelt.⁴⁰ Hofstad was al bekend bij de Vikingen: zij gebruikten die voor erediensden en banketten.⁴¹ In Holland wordt hofstad ook reeds vóór het jaar 1000 genoemd.⁴² In Zeeland zou, net als in de Baronie, een hofstede niet zozeer een boerderij zijn maar een stuk grond. In Gent komt in 1266 voor 'sine hofstede daer sin hus op staet'.⁴³ Oude hofstad duidt in de Baronie vaak op de plaats waar eens een belangrijke hoeve, de hoofdhoeve van een nederzetting stond, een archeologisch interessante 'site' dus. De oudste vermelding van een hofstad in de Baronie dateert uit 1354: Aert tSlieven hofstat, te Gilze.⁴⁴

Hof betekende waarschijnlijk oorspronkelijk 'gevlochten omheining en bij uitbreiding alles wat daarbinnen werd opgericht: hoeve, vorstelijk verblijf, tempel. Ook het begrip rechtszitting krijgt daardoor zijn ware betekenis zij werd gehouden in een ruimte, die door een omheining of anderszins afgeperkt werd'.⁴⁵

HOKAKKER – 1774 – RH281, 228

Een perceel zaayland 2½ gemet: den Hokakker, zuid en west 's heeren straat.

Foutief voor Hofakker?

HOOGBOS – 1637 – ND1208, 79

Het Hoochbosch.

Bos met hoogopgaande bomen of hooggelegen?

HOUBOS, LAGE – 1457

De Leeghe Houbos (leen van Ten Houte).

Een houwbos is een bos dat geregeld (om de vijf tot zeven jaar) gehouwen, dat is geboscht, gehakt, werd, een hakhoutbos dus. De stronken schieten telkens weer opnieuw uit, tenminste die van eik. Els en berk, die gewoonlijk aan het begin ook deel uitmaken van het hakhout zijn minder goed bestand tegen het voortdurend kappen en verdwijnen. De eikenstobben kunnen vele honderden jaren oud worden. Ook essenstobben hebben dit vermogen, evenals haagbeuk.

HOUT – 1310 – CER, I, P. 103

Grensscheiding tussen het gebied van de Heer van Breda en het leen Ten Houte.

HOUT – 1407 – ND8974, F410

De hoeve in t Hout.

HOUT – 1415 – G, F17V

tHout.

HOUT – 1474 – D, F18V

tHout.

HOUT – 1529 – R706, F4V

tEffen int Hout.

HOUT – 1620 – GP260, F3V

T'Houdt.

HOUT – 1634 – P124, F3V

Int Houdt.

HOUT – 1699 – P126, F17

Int Houwt.

HOUT – 1699 – P127, F509

Beemden int Houwt.

Oude vermeldingen van het Hout zijn: 1268 lan van den Houte; 1296 mansionarii Arnoldi de Houte; 1297 Wouters van den Houte; 1298 iudicis Arnoldi de Houte; 1300 Wouter uytten Houte; 1404 int Hout voert Hof; 1422 tHof ten Houte; den chiis vanden Houte; 1443 gemeynthe ende gebueren vanden Houte; 1447 't hoff van den Houte.

Hout komt als nederzettingsnaam in de Belgische Kempen voor te Beerse en Oevel en in Noord-Brabant te Geldrop, Heeze, Mierlo, Oosterhout, St. Oedenrode en Zesgehuchten.⁴⁶ Als element in nederzettingenamen is het in de Baronie goed bekend: Ulvenhout, Oosterhout, Doornhout (> Diunt, tussen Galder en Rijsbergen), Wernhout en Varenhout (> Varent, gehucht onder Princenhage). Verder zijn er in de Baronie nog zeker tien Elshouten

Vergilius: Georgica.

HOUTBRUG – 1580 – R716, 79

Beemden opte Weechreyse by de Houtbrugge.

HOUTBRUG – 1628 – R526, 48v

De Houtbrugge.

HOUTBRUG – 1634 – P124, F3v

By de Houdtsche brugge.

HOUTBRUG – 1664 – R726, F283v

Saylants by de Houtbrugge, suijtwaerts 's heeren Dreve.

HOUTBRUG – 1699 – R733, F64

Int Hout by de Houtbrugge, oostwaerts de Weerreyse.

HOUTBRUG – 1711 – R736, F132v

Het Speecsken ontrent de Houtbrugge.

HOUTBRUG – 1741 – R1055

Den spuybeemt aende Wegreyse by de Brugge int Hout.

Brug bij het gebied het Hout. De Houtbrug lag in de weg van het Mastbos naar Hage (nu Dr. Batenburglaan). In 1799 werd deze brug vernieuwd.

De Houtbrug was bij de belegering van Breda in 1624-1625 helemaal verwoest. De boeren uit Overa vreesden in de hooitijd, als ze naar de beemden in het noorden van Princenhage moesten, niet van de brug gebruik te kunnen maken. Nu was het traditie dat de heren van Breda de Houtbrug altijd hadden onderhouden, maar aangezien Breda nu in Spaanse handen was, zou dit een probleem worden. Daarom namen de gemoedens van zestig bunder moer onder Zundert het op zich om de brug te repareren. Deze lieden moesten telkens als zij met turfschuiten door de Weerij af kwamen zakken de ribben en planken van het midden van de brug weghalen en meteen weer terugleggen. De boeren van Overa hadden last van het water dat overvloedig afkwam als de gemoerden hun reservoirs leeg lieten lopen om zodoende met de turfschuiten naar Breda te kunnen afzakken. Het zure moerwater bedierf de landerijen van de boeren. Nu de gemoerden de brug zouden repareren hoefden ze ook geen vergoeding meer aan de boeren te betalen voor schade aan de gewassen. De gemoerden waren: Peeter Goosswijns van Bernagien, de weduwe van Sebastiaan van der Schoot, Merchelis Snellen, de kinderen Thomas Aert Roovers en de weduwe Ghoris van der Wyen. De boeren-landeigenaars waren Huybrecht Sprong, Johan van der Biestraten, Cornelis Bieckens, Claes Huybrecht Pauwels, Jan Claes Henrick Neels, Jacop Adriaen Christiaens en Marten Rombout Poppelaers, 1628, 23 mei, R526, fol. 48v-50.

In 1672 moest deze brug voorzien worden van een slagboom, dit wegens het dreigende oorlogsgevaar, GP3, fol. 48v.

HOUTDIJK – 1521 – R428, 203v

Den Houtdyck.

HOUTDIJK – 1601 – R718, 159v

Huijsinge.. oostwaerts aenden Houtdijck ende 's Heeren Coeijsweijden.

HOUTDIJK – 1612 – R719, 268V

Het Buijnder, aenden Houtdijck.

HOUTDIJK – 1644 – R724, 198V

de Houwdyck.

HOUTDIJK – 1699 – P126, F16V

Den Houtdyck.

HOUTDIJK – 1723 – P129, F22V

Half bunder aan den Bieloop, den Houtdijk west.

In 1699 werd door Willem Hendrik per ordonnantie de aanleg van doorgaande wegen in de Baronie geregeld: ‘.. door de Heyden en vroenten van de eene plaats na de andere linierecht, voor soo veel sulks beqaemelijk kan geschieden, op te werpen, te maken en wel tonnerond te leggen, breede, ruyme wegen, heijrbanen of Deijken ter hoogte van vier voeten en breete van twee roeijen en aan beijde de zijden met bequame slooten’.⁴⁹ Deze dijken moesten ook beplant worden met eiken, essen en elzen, maar niet aan de zuidkant, want dan konden de wegen niet genoeg drogen in de zuiderzon. Het onderhoud van deze doorgaande wegen moest geschieden door het gehele corpus van een dorp. De vorster riep op bepaalde dagen uit elk huis een man op, die bekwaam moest zijn om de schop te hanteren; liefst moest hij ook een paard en kar meebrengen. Het onderhoud van de wegen had slechts betrekkelijk weinig effect. In de wintermaanden waren veel wegen onbegaanbaar. De in de lengterichting gelegen diepe sporen konden niet zijwaarts afwateren. Op diepe plaatsen bleef het water lang staan; met de karwielen werd dan modder van een dergelijke plek meegevoerd, waardoor de kuil nog dieper werd. In de heidestreken ging men vaak naast de bestaande weg rijden, waardoor hele waaiers van sporen ontstonden. De hoogte van de dijken zou volgens de ordonnantie vier voet moeten zijn dat is ongeveer 1,10 meter. De bedoeling was dat de dijken zo niet onder water kwamen in gebieden die tijdens de wintermaanden vaak blank stonden. Veel hing wat dit betreft ook af van de waterafvoer door de langs de heerbaan aangelegde sloten. Als deze goed aansloten op een beek kon het water redelijk snel afgevoerd worden.

Mogelijk moet de vermelding uit 1613 ‘daer men vanden Hootschen dyck gaet tot Overha’ ook bij Houtdijk gerekend worden (schrijffout?), ND8974, fol. 588.

HOUTHEINING – 1404 – DROSSAERS 413

Eenre heyninghe: die Houtheyninghe.

HOUTHEINING – 1425 – DROSS 325

Conflict over een heyning: de Houtheyninge (leen).

HOUTHEINING – 1425 – ND1213

Eenre heyninge: die Houtheyninge; helft van der Houtheynyngen; in der Houtheynynghe.

HOUTHEINING – 1447 – ND 1010

de Hout Heyninge, vier bunder.

HOUTHEINING – 1447 – ND1556

Stuc erfs in de Houtheyninge.

Heining gelegen bij het Hout.

HOUTSEAKKER – 1554 – R712, 57V

Den Huysacker, inde Houtsche Acker.

HOUTSEAKKER – 1564 – R714, F9V

Lants inde Houtsche Acker.

Dorpsakker van het Hout. Akker is de meest voorkomende aanduiding voor het bouwland. Met akker bedoelde men speciaal de dorpsakker, behorend bij een nederzetting. Dit is het oudste complex cultuurgronden bij elke nederzetting. Veel percelen in de dorpsakker worden op hun beurt met bijvoorbeeld Lange Akker, Klein Akkerke etcetera aangeduid. Akker betekent mogelijk 'het omheinde veld': dat past goed bij de situatie van de dorpsakker, die altijd omgeven was door een wal plus heg (om loslopend vee buiten te houden).⁵⁰

HOUTSEBRUG – 1634 – P124, F3V

De Houdtsche brugge.

HOUTSEBRUG – 1699 – P127, F509

Beemden in't Houwt, by de Houtsche Brugge.

HOUTSEBRUG – 1723 – P129, F23

Int Hout byde Houtse Brugge.

Brug over de Weerijs bij het Hout. In 1672 moest er aan de Houtbrugh een bekwame slagboom gemaakt worden, dit wegens de driegende oorlog.

HOUTSESTRAAT – 1634 – P124, F4V

Vroenten achter dNieuwbosch t'eynden de Houdtsche straete.

HOUTSESTRAAT – 1699 – P127, F513V

Vroenten agter 't Nieuw Bosch t'eynde de Houtsche Strate.

HOUTSESTRAAT – 1716 – R736, F177V

de Houtstraet.

HOUTSESTRAAT – 1723 – P129, F24

Het Nieuw Mastbos teynden de Houtsche Straate.

Straat van het Hout naar het Mastbos.

HOUTVONDER – 1613 – ND8974, F427

Lant byden Houtvonder.

Is Houtvonder(dat staat er duidelijk) een vergissing voor Hontsvonder? Zie dan onder de Rith, Hondsvonder. Anders: een vonder bij 't Hout.

HUISAKKER – 1554 – R712, 57V

Stuck lants: den Huysacker, 1 lopensaet inde Houtsche Acker.

HUISAKKER – 1623 – RH179-23

Een half bunder in den Huysacker.

HUISAKKER – 1681 – R729, F166

Huys, schuere, koye ende erve, metten hoff, boomgaert ende Huijsacker daer aen gelegen.

HUISAKKER – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Bouwhoeve in t Hout met een perceel bouwland: den Huisakker.

Akker gelegen bij het huis, de boerderij.

HUISWEIKENS – 1667 – R727, 70

Twee perceel weijde: de Huijsweijckens, twee gemet.

HUISWEIKENS – 1668 – GP263, 33V

de Huijsweijckens, twee gemet.

HUISWEIKENS – 1742 – GP272, 92V

Twee gemet van de Huijsweijckens.

Weiland gelegen bij het huis, de boerderij.

JOPPENKIEVIT – 1780 – RH282, 51V

Een perceel zoo zaeyland als bosch: Joppenkievit, 2½ gemet oost de heer Kalkberner.

Gedeelte van het gebied de Kievit, in bezit van een familie Joppen. Vergelijk Adammenkievit.

KALVERBLOK – 1422 – DROSS 315

Het Calverbloc bij ten Houte.

Blok, 'omsloten perceel', hier gebruikt voor beweiding met kalveren, jongvee.

KASTEELHOF – 1825 – P435, 1

Het Kasteelhof bij de Prinsenhoeve, een hectare 35 are (L 90, 91).

Hof, 'met heggen omgeven perceel, dicht bij de boerderij', of zoals hier, bij het voormalige kasteelje van Ten Houte.

KEERSAKKER – 1780 – RH282, 50

Het land: de heyde genaamd Keirsakker.

Bracht dit perceel een kaars op als erfpacht voor een altaar in de kerk? Of ontstaan uit Keyzersacker?

KEIENAKKER – 1733 – RB232, 282

Lant: de Heide en Keyenacker (leen).

KEIENAKKER – 1744 – RH279, 164

De Heyde en Keyenacker.

KEIENAKKER – 1744 – RB234

De Heijde en Keijenacker.

Key is een familienaam.⁵¹

KEIZERSAKKER – 1597 – R718, F11

Lant by den Aert in 's Keyzersacker, zuytwaert aende heyde genaemt den Aert.

Bezit van de familie Keizers. Vergelijk Cornelis Aert Keyzers, 1542, R788, fol. 50.

KERKAKKER – 1636 – GP261, F16

Den Kerckacker.

Bezit van de kerk of een rente opbrengend voor de kerk.

KERKPAD – 1541 – R709, 3V

Den Slootacker, oostwaerts aenden Kerckpat.

KERKPAD – 1655 – R726, F29V

Den Slootacker in t Hout, oostwaerts syne Hoocheyts erve, westwaerts den Kerckpat.

KERKPAD – 1669 – R727, 254V

Den Slootacker westwaerts den Kerckpat.

Pad van Ten Houte naar de Haagse kerk.

KERKWEG – 1499 – R415, F99V

Stuck lants, int Hout, aenden Kerckwech, noortwaerts neven den Aerdt.

KERKWEG VAN OVERA – 1723 – P129, F23V

Lands en huysinge, den Kerkweg van Overa oost.

Weg naar de kerk van de Hage.

KEUTELDRIES – 1668 – GP263, 110V

de Keuteldries.

KEUTELDRIES – 1742 – GP272, 341

2½ gemet: 't Roijlant en Keuteldries.

Keutelnamen komen vaak voor op plaatsen waar spookverhalen spelen. Archeologische belangrijke site's? In het Vlaams betekent Keutelaar 'Eerde, aarde, grond, die keutelt onder 't bewerken; die keutelwijs, kluitwijs, klontwijs, blijft aaneen hangen', dus grond met veel kluiten.⁵² Maar eerder hebben we hier te doen met keutel 'klein persoon', een kabouter.⁵³ Vergelijk de Keutelberg bij Alphen.

KIEVIT, OUDE – 1780 – RH282, 52

Een perceel zaayland: den Ouden Kievit, een bunder.

Vroegst ontgonnen deel van het gebied de Kievit. De boerderij de Kievit stond aan Rijsbergseweg 146, 148. Werd ook wel de Hoeve den Dog genoemd.

KIEVITSLAAR – 1617 – R720, 161

Stuck heijvelts: Kievitslaer, twee bunder oostwaerts aen sheeren strate.

Laar 'open plek in een bos, voorzien van waterplassen',⁵⁴ ook wel 'onbebouwde (gemeenschaps)grond met heide of minderwaardige grassoorten begroeid'.⁵⁵ Hier bevolkt met kieviten. De kievit, *Vanellus vanellus*, komt vanouds voor in steppengebieden, maar heeft zich in de loop der eeuwen ook aangepast aan de Nederlandse weiden en tegenwoordig zelfs akkers. De naam van de vogel is een onomatopoe.

KLAVERWEIDE – 1819 – P29, F3V

57 eikeheesters op het land: de Klaverweide.

KLAVERWEIDE – 1825 – P435, 1

De Claverwey, twee hectare vier are (L 103, 104), bij de Prinsenhoeve.

Weide waar klaver groeide. Er zijn twee soorten klaver die veel in weilanden voorkwamen: witte en rode klaver. De witte, *Trifolium repens*, is waarschijnlijk steeds inheems geweest. De Rode klaver, *Trifolium pratense*, werd ook wel Beemdklaver, Spaanse Klaver en Brabantse Klaver genoemd. Dodoens schrijft over klaver: 'Dan in Brabant wordender somtijds heele velden ende ghebouwde landen met dese Claveren besaeyt (namelijk met Beemd-Claveren, *Trifolium pratense*): ende dan worden die Claveren die daer van comen veel schoonder, grooter ende weelderiger, ende schieten hooger op dan de gene die van selfs in de weyen groeyen'.⁵⁶ In de negentiende eeuw bereikte de klaverteelt zijn hoogtepunt. Klaver verrijkt de bodem met stikstof, waardoor na onderploegen ervan de oogsten van graan en andere gewassen in de komende seizoenen verbeterden. Op klaver mocht het vee niet te lang grazen (bij koeien gevaar voor trommelzucht: opzwellen van de pens); daarom werd het getuierd.

KLEINE HOEVE – 1621 – ND8414, 14

Ontfanck van der Cleynder hoeve int Houdt. Er horen bij de percelen: den Sloot, den Liesbeemt en den Ossenblock.

KLEINE HOEVE – 1634 – ND1205, 16

de Cleyne Hoeve int Houdt.

KLOOSTERHOEVE

De hoeve van het klooster Vredenberg, Oudlandsestraat 25.

KOEBLOK – 1422 – CER. II, P. 72

Een block lands: t Coeyenbloc.

KOEWEIDE – 1620 – GP260, F93V

De Prince van Oraengen: de Koeyweyde.

KOEWEIDE – 1636 – GP261, F124V

De Prince van Oraengen: de Koeijweijde (bedevrij).

KOEWEIDE – 1668 – GP263, 143

de Koiijweijde.

KOEWEIDE – 1734 – RH101, 103V

Een perceel schaerbosch, vier bunder.. de Koeijweijde onder desen voors. coop begrepen belast met dertien gulden.

KOEWEIDE – 1825 – P435, 1

De Koeiwei, bij de Prinsenhoeve, zes hectare zeventig are (L 115, 118, 119, 120, 121).

KOEWEIDE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: de Koeweide, L 130, groot 1,83 hectare.

KOEWEIDE, LAGE – 1634 – ND1205, 67V

De Leege Coeweyde, 2½ bunder by de cleyne Hoeve.

KOEWEIDE, LAGE – 1741 – R1055

De Leege Koyweyde neevens het Balveldt met het eyndt gragts aan de suydsyde van het Balvelt.

KOEWEIDEN – 1620 – GABIV-27, 54

De Koeijweijden ten deele Bosch ende ten deele weijde, te weten eenich struijckhout met oock eenig groote eijckenboomen, den gront van dien hert, is groot bevonden soo binnen als buijten de Raije drie bunder 287 roede.

Weiland waar koeien konden worden geweid. Niet alle weidegronden waar hiervoor geschikt. Sommige marginale weilanden bestonden uit struiken, ruwe, oude grasbossen en doorns. Daar konden paarden en misschien ossen nog wel iets van hun gading vinden, maar voor melkvee was dit beslist geen goed voeder.

KONINGENBEEMD – 1668 – GP263, 110V

Den Coningenbeemdt.

KONINGENBEEMD – 1668 – GP263, 4

Weijde by den Bieloop: Coningenbeemt, 4½ gemet.

KONINGENBEEMD – 1708 – RH140, 180

4½ gemet weyden: den Coningenbeemt heeft onder water gestaen door het maken van de Linie en stoppen van de sluysen bij Breda.

Beemd 'hooiland' van de familie Koning. Vergelijk Ghorys Anthonis Coninx, 1537, R708, fol. 80v; Jacop Adriaensen de Coninck, weduwe en kinderen, 1668, GP263, fol. 111v.

Schout en schepenen van Princenhage verklaren op 2 januari 1708 dat vier gemet weyden: den Coningenbeemt onder water heeft gestaan van 1701 tot 1706. Deze verklaring was nodig om vermindering in de aanslag van de verponding te krijgen, RH136, fol. 180.

KROECHT – 1474 – D, F18V

De Croecht.

KROECHT – 1474 – DEN2100, 18

Vier bunder beemden in de Croecht.

KROCHTEN – 1514 – R422, 43V

de Croeghden.

KROCHTEN – 1620 – GP260, F85

Aent Nieubosch in de Croetten.

KROCHTEN – 1668 – GP263, F36V

Weijden in de Croeten, bijt Mastbosch.

KROCHTEN – 1681 – R729, F173V

Twee bunder weyden: de Croeten, leenroerigh onder Koeckelenbergh, by het Mastbosch.

KROCHTEN – 1706 – R734, F119

Twee parceeltjens groese: de Croeten(Leen) aen het Masbosch.

KROCHTEN – 1750 – GP287, F313V

Drie gemet uyt zes gemet weyde aen het Mastbosc: de Croeten, tevoren Jan van Loo, zynde leen van Koekelenberg.

KROCHTEN, GROTE – 1723 – P129, F24V

Een bunder, 284 roede: de Grootte Kroete bijt Mastbos, suyd Syne Majesteits Dreve lopende nevens het Mastbos.

KROCHTEN, KLEINE – 1723 – P129, F25

Een bunder, 98 roede bijt Mastbos: de Kleyn Kroete, noordoost de dreve lopende uyt het Mastbos na de Hage.

Krocht betekent 'tusschenveld, een nog niet uitgegraven stuk land temidden van veenderijen'.⁵⁷ Krochtnamen komen in de Baronie alleen in de moergebieden voor. Krochtnamen kennen we in de Baronie onder andere te Oosterhout, Princenhage, Heusdenhout en Bavel. In de duinstreek komt het toponiem ook frequent voor en in Engeland is het een bekend element, maar daar heeft het een andere betekenis: 'a small piece of arable land, adjacent to a house'⁵⁸. In Nederland zou kroft staan voor 'laaggelegen grasland, maar ook hoge zandgrond'.⁵⁹ Oude vormen elders uit de Baronie luiden soms croft. De overgang croft > crocht

kan men vergelijken met die van vercoft > vercocht, after > achter etcetera. In de Baronie is deze overgang te plaatsen in de vijftiende en zestiende eeuw.

KROMME AKKER – 1634 – P124, F11V

Twee lopensaet landts met een lopensaet bosch aende Oude Molenbrugge: de Vlieder off het Cromackerken, de Weechreyse oost, de Heerbaene west.

Waarschijnlijk krom van vorm wegens de ligging aan de kromme rivier de Weerijs.

LAAGTE VAN DE AARD – 1668 – GP263, F5

In de leechte van den Aert.

Laaggelegen stuk van de gemeynte de Aard.

LAND VAN T HOUT – 1632 – R706, F142V

Stuck lants, een veertelsaet: dLant van(den) Hout.

LAND, VOORSTE NIEUW – 1858 – N166, 3003

Voorste Nieuw Land.

Land betekent altijd: bouwland, dus akkerland.

LANKVELDSSTEDE – 1668 – GP263, F124V

Joncker Lenaert van Lanckvelt lant aen sijne stede int Hout tevoren d'heer van Bruynis, 15 gemet.

LEEMPUTTEN – 1819 – P29, F3V

52 mastbomen aan de Leemputten.

LEEMPUTTEN – 1844 – P454, 24

De Leemputten bij de Hoeve in het Hout, noordwest het Sterrebosch. Bevat 85 eike van 21-30 jaar.

Perceel met uitgegraven putten om leem te delven.

LEEMWEIDE – 1681 – R729, 168V

Een perceel: de Leemweyde.

Weiland waar leem ondiep in de bodem aangetroffen was.

LEENAKKER – 1641 – R724, 48

Perceel saeylants: den Leenacker, twee gemet.

Perceel dat in leen werd gehouden van.. ? Niet van de Heer van Breda, want het staat in geen enkel leenboek van Breda.

LEEUWERIKENPERK – 1858 – N166, 3003

Leeuwerikkenperk.

Perk in het bos bij de Prinsenhoeve waar leeuweriken zongen. Veldleeuwerik of boomleeuwerik? De eerste komt vooral voor op akkers en heidevelden, de tweede aan de rand van bossen.

LIESBEEMD – 1619 – ND8414,F3

Een bunder, 62 roeden beemden: den Liesbeemt neffens den Hoffbeemt oost.

LIESBEEMD – 1621 – ND8414,14

Een bunder, 62 roeden beemden: den Liesbeemt, neffens den Hoffbeemt.

LIESBEEMD – 1634 – ND1205, 16

62 roede beempde: den Liesbeemtp, gelegen neven den Hoffbeemtp.

Beemd begroeid met lissen. Onder lis of lies verstond met de Gele Lis, maar ook zeggen, liesgras en riet. Het perceel heeft de grootte van een oude lopenzaad.

LINDENDREEF – 1738 – R1054

Nieuw Bosken.. west de Nieuwe Lindedreeve

Met lindebomen beplante dreef.

LINKERHAND – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: de Linkerhand, L122, groot 1,08 hectare.

Gelegen naast de Rechterhand. Zo genoemd naar de ligging.

LISSERT – 1563 – R713, 274V

Stuck beemden: de Lissert, twee bunder tussen de Byebrugge en de Oude Molenbrugge, zuytwaert aenden waterloopt: den Byeloop.

LISTERT – 1601 – R718, 152V

Stuck beemden: de Listert, twee bunder, tussen de Byebrugge en de Ouden Molenbrugge omtrent t Hout.

LISTERT – 1621 – R520, 75V

Lyster, twee bunder.

Mogelijk is Listert gevormd uit lissaert met dissimilatie van s > t. De oudste vermelding is inderdaad Lissert. Dan een plaats waar lissen, lisachtige planten groeien. Zie Liesbeemd. Aert is een personificerend suffix.

LOPENZAAD – 1623 – RH179-19

THEYVELT oft Loopensaet.

Stuk land ter grootte van een lopenzaad. Waarschijnlijk is hier bedoeld de grote lopenzaad van 66 roeden.

MOERPUTTEN – 1634 – R723, 101V

Stuck heyvelts: de Moerputten, een bunder, int Houdt, noortwaerts aenden Bieloop.

Stuk grond waar moer, veen, werd gedolven uit putten. De boeren moesten deze putten snel graven en het moer er snel uithalen, want anders stroomden ze vol water. Nadat het moer eruit was, werden ze dichtgegooid met zand.

MOLEN, OUDE – 1474 – DEN2100, 18

Beemd bij d'Oude Molen.

MOLEN, OUDE – 1474 – D, F18V

dOude Molen.

MOLEN, OUDE – 1501 – R415, 360V

Beemden int Hout by de Oude Molen neven de Wegereyse op d'een side.

MOLEN, OUDE – 1520 – R427, 186

Weyde inde Oude Molen(leen).

MOLEN, OUDE – 1533 – R706, F191

Stuck beemden opte Oude Molen.

MOLEN, OUDE – 1541 – R709, 19V

Stuck erfs onder bosch en weyde, zes bunder: de Oude Molen.

MOLEN, OUDE – 1634 – P124, F4

De Oude Molen.

Voormalige watermolen, secundair: het gebied gelegen op de plaats waar die watermolen ooit stond.

Lag aan de Houtbrug. Van de molen zelf zijn geen vermeldingen. Zal dus al voor 1422 verdwenen zijn, want in dat jaar wordt wel de Molenbeemd maar niet de molen vermeld bij de opsomming van de goederen behorend bij de heerlijkheid Ten Houte.⁶⁰ Hoe oud de watermolens in Nederland zijn is niet precies bekend. Volgens Schönfeld zou er in Alphen in 709 al een gestaan hebben gezien de term 'watrischafo' dat uitwatering zou betekenen, en hier in Alphen dan betrekking zou hebben op de molenbeek. Dat zou dan de oudste vermelding van een watermolen in Nederland wezen.⁶¹ In Belgisch Brabant komt al in 785-819 een watermolen voor bij de schenking van het domein van St. Pieters Leeuw aan de St. Pieter van Keulen: zeven mansi serviles zijn dan verschuldigd om in Namen molenstenen op te halen. Verder worden er te Saintes in 866 twee watermolens vermeld. In Vlaanderen komt in 982 de watermolen van Boezegem voor.⁶²

MOLENBEEMD – 1422 – DROSS 315

Den Moelenbeemd, anderhalf bunder bij den Hof ten Houte.

MOLENBEEMD – 1422 – ND1172

Een beemd: den Molenbeemt.

MOLENBEEMD – 1620 – GABIV-27, 57

Den Molenbeempt, den gront van dien hert sijnde, goede bequame weijde, is groot bevonden een bunder 70 roede.

MOLENBEEMD – 1634 – ND1205, 67v

Den Molenbeempt, een bunder 169 roede by de cleyne Hoeve.

MOLENBEEMD – 1668 – GP263, 143

den Molenbemdt.

MOLENBEEMD – 1741 – R1055

Den beemt: den Molenbeemt, mede gelegen aan de Wegreyse by de brugge int Hout.

MOLENBEEMD – 1746 – R1058

Op de Spuy- en Molenbeemden.

MOLENBEEMD – 1816 – P22, 2

Den Molenbeemd, anderhalf bunder.

MOLENBEEMD – 1825 – P435, 1

De Molenbeemd, een hectare, 67 are (l 254).

Beemd 'hooiland' gelegen bij de voormalige watermolen. Gelegen tussen het sportterrein van Sprint en de de Weerijs, bij de Houtbrug.

MOLENBRUG – 1715 – R736, F143v

Aende Meulenbrugh, noortwaerts de Weerreijsse.

MOLENBRUG – 1754 – RH106, 51

weyde aende Molenbrug.

Watermolen.
Luttrell psalter.

MOLENBRUG, OUDE – 1554 – RH121, F55

Everaertsbeemdt omtrent de Oude Molenbrug.

MOLENBRUG, OUDE – 1601 – R718, 153

de Oude Molenbrugge.

MOLENBRUG, OUDE – 1668 – R727, 172

Bij de Oude Molenbrugh.

MOLENBRUG, OUDE – 1723 – P129, F24V

Beemden by de Oude Molenbrugge.

Voormalige brug naar de molen. Later de Oranjeboombrug. In 1672 moest deze brug 'affgeworpen' worden, wegens de oorlogsdreiging, GP3, fol. 48v.

MOLENS, OUDE – 1742 – GP272, 9

aan de Oude Moolens.

MONTENSBOS – 1750 – R1060

Het Montensbosch en verdere bossen agter de hoeve in het Hout.

Gedeelte van het Mastbos genoemd naar de rentmeester van de Domeinen: Henrick Montens.

MORTEL – 1621 – ND8414, F67V

Landen en beemden van de Cleyne hoeve in tHout. Eerste perceel Beemt: den Mortel, halve bunder, 61 roede.

MORTEL – 1634 – ND1205, 67

Beempt: den Mortel, 261 roede by de Cleyne Hoeve.

MORTEL – 1741 – R1055

Twee parceeltjens: den Mortel en Paardenbos, werden verpagt op conditie van deselve alleen te mogen beweyden op peene van honderd gulden en dubbelden pagt te verbeuren by die geene die de voors. weylanden sal komen te hooyen.

MORTEL – 1752 – R1061

Twee perceel hoylant: den Mortel, een bunder, 130 roede.

MORTEL, GROTE EN KLEINE – 1825 – P435, 1

De Grote Mortel en de Kleine Mortel, bij de Prinsenhoeve, twee hectare, 41 are (L94-96).

MORTEL, GROTE EN KLEINE – 1837 – P459

Een perceel beemdden in twee perclen: De Groote en Kleine Mortel, noord het paardenbosch, west het Zoet weiken, zuid de vier gemeeten, oost de Markt.

Mortel 'drassige grond'. Mortel heeft vaak betrekking op akkers in de dorpsakker. De hier betrokken percelen liggen tegen de Weerij.

NIEUW BOS – 1699 – P127, F513V

Vroenten agter 't Nieuw Bosch t'eynde de Houtsche strate.

NIEUW MASTBOS – 1723 – P129, F24

Vroenten agter het Nieuw Mastbos teynden de Houtsche straate.
Nieuw aangelegd deel van het Mastbos.

NIEUWLAND, ACHTERSTE – 1825 – P435, 1

Het Achterste Nieuwland, 1 hectare 23 are (L 80, 81, 82).

Recent ontgonnen land.

OPTREKKENDE BRUG – 1670 – R727, F324

Een half bunder vanden Aert aende Optreckende brugge.

OPTREKKENDE BRUG – 1706 – R734, F174

Aen oft ontrent de Ophalende brugge, suytwaerts de Torfvaert.

Brug die op kon worden gehaald om schepen door te kunnen laten.

OSSENBLOK – 1619 – ND8414,F3V

Anderhalff bunder weijde: den Ossenblock, zuyt aende watersloot aldaer, noortwaerts aende straete.

OSSENBLOK – 1621 – ND8414,F14V

Anderhalff bunderweyden:den Ossenblock (behoort bij de Cleynder Hoeve).

OSSENBLOK – 1634 – P1205, 16V

Den Ossenblock, anderhalve bunder.

Blok 'omsloten perceel', hier beweid met ossen.

OSSENBOS – 1783 – R1083

Het Hijnings of Ossenbosch rontsomme in zijn hoolen.

Bos waar ossen konden weiden. Het zal dan wel een zeer open bos geweest zijn, met allerlei grassen en kruiden erin.

OUDE MOLEN – 1501 – R415, 360V

By de oude Molen neve de Wegereyse op deen side.

OUDE MOLEN – 1502 – R415, F360V

Beemden by de Oude Molen, neve de Wegereyse op deen side.

OUDE MOLEN – 1502 – R415, F387V

Beemden aende Oude Molen, de Wegereyse noortwaerts.

OUDE MOLEN – 1545 – R709, 282V

De Oude molen.

OUDE MOLEN – 1634 – P124, F16V

De oude molen.

OUDE MOLEN – 1699 – P127, F511

Aenden Ouwden molen by de Brugge.

Voormalige watermolen. Stond bij de Houtbrug.

OUDE MOLENDIJK – 1502 – R415. 387V

Aenden Ouden Molendyck.

Dijk 'enigszins verhoogde weg door heide of moeras' (hier door het dal van de Weerij), naar de molen.

OVERASEVOETPAD – 1634 – P124, F4V

Rubbenshof, den Overaschen Voetpadt oost.

OVERASEVOETPAD – 1699 – P127, F512V

Rubbens Hoff, den Overaschen voetpadt oost.

OVERASEVOETPAD – 1723 – P129, F24

Rubbens Hof, den Overaschen Voetpad oost.

Voetpad van Overa naar Hage-dorp. Identiek met Kerkpad en Groene Weg. De Houtakkerstraat is er een restant van.

OVERASEVONDER – 1422 – CER. II. 72

Vander Scepvoert bi de Overaasche vondere.

OVERASEVONDER – 1518 – R425, 148

Beemd by den Overaesche Vonder in 't Hout.

OVERASEVONDER – 1632 – R723, F40V

Het Sevenbuynderboschken by den Overaetschen vonder.

OVERASEVONDER – 1668 – GP263, F4

Weijde aenden Overasche vonder.

OVERASEVONDER – 1741 – R1055

Cavel schaarhout: den Overaarschen vonder(!).

OVERASEVONDER, OUDE – 1742 – GP272, 341

Aan den Ouden Overase Vonder.

Vonder 'voetbruggetje', hier in het pad van het Hout naar Overa.

PAARDENBOS – 1570 – HALLEMA

Perdtbosch.

PAARDENBOS – 1621 – ND8414, F67V

Beemt: t Peertbosch, halve bunder, 61 roeden, verpacht voor drie jaer om de twee eerste jaeren te hoeijen, derde jaer hoeijen oft weijden (hoort bij de cleyne Hoeve in t Hout).

PAARDENBOS – 1634 – ND1205, 67

Beemtp: het Peertsbosch, 241 roede by de cleyne Hoeve.

PAARDENBOS – 1741 – R1055

Twee parceeltjens: den Mortel en Paardenbos.

PAARDENBOS – 1752 – R1061

Perceel hooyland: het Paardenbosch, 214 roede.

PAARDENBOS – 1769 – R1073

Schaarhout opde Hoeve in 't Hout: derde cavel: het Paardebosch, de Speuybeemt en den Moolenbeemd.

PAARDENBOS – 1818 – P32

Het Paardebosch op de Hoeve in het Hout, beplant met schaarhout en bezaayt met mast, noord en oost de Dreef, een bunder 350 roede.

PAARDENBOS – 1818 – P32

Een mastbosch: het Paardebosch, een bunder, 350 roede tien voet.

PAARDENBOS – 1837 – P459

Den Grooten en Kleinen Mortel, noord het Paardenbosch.

PAARDENBOS – 1844 – P454, F48

Het Paardenbosch, oost en zuyd de Rivier de Aa, west en noort de dreef van het Haagsche hekken, met 3287 dennen van 21 a 30 jaar.

PAARDENBOS – 1858 – N166, 3003

Paardenbosch.

In 1818 was dit bos schaarhout en mastbos, dus onder andere bestaande uit grove den, Pinus sylvestris. Maar het was waarschijnlijk eerder een loofbos, bijvoorbeeld van eiken en berken, waarin paarden nog wel iets van hun gading kunnen vinden. Volgens Leenders zou dit bos sinds 1400 steeds als bos in gebruik zijn geweest.⁶³ Maar bestond dit bos al in 1400? De vermeldingen beginnen pas in 1570.

PAARDENWEIDE – 1825 – P435, 1

De Paardenwei, een hectare, 77 are, bij de Prinsenhoeve (L 132).

Weiland waarop speciaal paarden werden geweid, bijvoorbeeld tussen de middag als de boer zat te eten.

PEMENAKKER, JAN – 1905 – BREDANAAR24, NR. 151

Kavels rogge op Jan Peemenakker.

PRINSENHOEVE – 1634 – ND1205, 79V

De Hoeve int Houdt, saeylant tien bunder, weyde 8½ bunder, heyde vier bunder. Verhuert voor vijf jaar aen Cornelis Adriaen Leyten voor 353 pond. De Huysinge en schuere die de pachter nae het beleg van Breda daerop getimmert heeft blyven voor last van de pachter (belast met vijftien veertel rogs die de Canoncke en meyer van thoir hierop hieven zijn na oude gewoonten twee stuivers onder de Thoirse marckt betaelt: 114 pond).

PRINSENHOEVE – 1634 – P124, F4

Cornelis Adriaen Leyten, hoevenaer int Houdt.

PRINSENHOEVE – 1668 – GP263, 143

Den Prince van Orange landt aende hoeve int Hout, 42 gemet, en hoylant 10½ gemet, en weijden elf gemet, en de Molenbemdt drie gemet, en de Spuijbempt, vier gemet, en de Koijsweijde, drie gemet, en Sleetsoch, twee gemet, en de weijde tot Boymeer 4½ gemet, en landt aende hoeve bijt Liesbosch, 44 gemet, en nieuw landt zes gemet, en weijde aldaer, zes gemet, en landt en dries aenden Molen, 2½ gemet, en weijde achter Clijn Hollandt aenden Hoogenputh: het Mestblock, zes gemet.

PRINSENHOEVE – 1741 – R1055

Hoeve in het Houdt.

PRINSENHOEVE – 1816 – P22, 1

De Hoeve in het Hout, 27 bunder, 100 roede, verpacht voor 361-18-2 gulden.

De naam Prinsenhoeve komt in de negentiende eeuw op. Diverse oude domeinhoeven werden toen zo genoemd: de Hoeve te Ulvenhout, de Hoeve bij het Liesbos, de Hoeve te Hulten en ook de Hoeve van Ten Houte. Vrijwel alle zijn tegenwoordig wit gekalkt en vallen zo erg op in het landschap. In 1650 was Cornelis 's Grauwen huurder van deze hoeve. De oude naam van deze hoeve zou de Hoeve ter Stuijt zijn.

PUTTEN – 1741 – R1055

De gragten rontsomme het Sterrebosch: de Putten.

PUTTEN – 1755 – R1063

De grachten rontsomme het Sterrebosch: de Putten.

PUTTEN – 1798 – R1098

De gragten rontsomme het Sterrebosch: de Putten.

Gebruikt als moerputten. Is met gracht hier bedoeld een watergracht of, zoals in de Baronie vrijwel steeds een wal?

RAKENBOS, VAN – 1905 – BREDANAAR24, NR. 151

Kavels rogge op Van Rakenbosch.

Bezit van de familie Van Raak.

RECHTERHAND – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: de Rechterhand, noordwestelijk deel van L 124, groot 70 are.

Genoemd naar de ligging als men het perceel naderde vanuit de hoge gronden. Ernaast lag de Linkerhand.

RIJWEGEN – 1668 – GP263, 125

Lant int Hout neven de Bane: de Rijwegen.

RIJWEGEN – 1742 – GP272, 98V

Vier gemet: Reyweege, nieuw land.

Reed men hier buiten de eigenlijke weg, zodat er een hele verzameling karsporen ontstond?
Dit gebruik kwam veel voor op heidevelden, wanneer in najaar of winter een oud spoor onbegaanbaar werd.

RITSEAARD – 1780 – RH282, 47

Opden Ritsen Aart int Hout.

Deel van de Aard genoemd naar het gehucht de Rith.

ROOILAND – 1668 – GP263, 110V

Roijlant.

ROOILAND – 1668 – GP263, 4

Landt: t'Roijlant en den Keuteldries, 2½ gemet.

ROOILAND – 1742 – GP272, 341

2½ gemet: 't Roijlant en Keuteldries.

Land, bouwland, dat ontstaan is door rooien van bos.

ROSKAM, OUDE – 1819 – P29, F19V

De dreef van de Hoeve in t Hout na de Oude Roskam, beplant met 329 24-jarige eikeboomen.

Roskam: herberg waar paarden geroskamd werden.

RUBBENSHOF – 1634 – P124, F4V

Een veertelsaet landts en een bunder weyden int Houdt aenden Sloatacker: Rubbenshoff, den Overaschen voetpadt oost, het Verbornt bosken west.

RUBBENSHOF – 1699 – P127, F512V

Een veertelzaedt lants met een bunder weyden aenden Sloatacker: Rubbens Hoff, den overaschen voetpadt oost, het Verbrand bosken west.

RUBBENSHOF – 1723 – P129, F24

Een veertelsaat lands en een bunder weijde aende Sloatakker: Rubbenshof, den Overaschen voetpad oost. het Verbrand bosken west.

Hof, 'met heggen omgeven stuk grond, dicht bij de boerderij', hier genoemd naar de familie Rubbens.

Vergelijk Sebastiaen Peter Rubbens, 1501, R415, fol. 316.

RUITENBOS – 1620 – GABIV-27, 53

Het Ruijtenbosch sijnde altsamen beplant met seer schoone eijckenboomen, sulcx dat men

hout te wesen de schoonste plantagie die gevonden wert in de geheele Baronnie van Breda ofte daert omtrent, sijnde de gront vandien hert, is groot bevonden soo binnen als buijten de Raije drie bunder 372 3/4 roede.

RUITENBOS – 1637 – ND1208, 79

Rontsomme de grachten van het Ruytenbosch.

RUITENBOS – 1646 – ND1217, F245

Het Ruitenbos werd in 1624 gekapt en moest toen herplant worden 'opde forme van eene sterre, daer door treckende verscheyden dreven met eijcken beplant alle resondeerende ende uytcomende op eene groote lijnde int centre aldaer geplant ende dat de middelplaetsen van de quartieren gevult sullen worden met eijcken ende berckenschaerhout'. Het moest ook Sterrenbosch genoemd worden.

RUITENBOS – 1646 – R724, 247

Stede over de Biebrugge aenden Aert, oost die erven van Syne Hoocheyt: het Ruytenbosch.

RUITENBOS – 1665 – R727, 9v

Stede over de Biebrugge, oostwaerts aend'erve van syne Hoocheyt: het Ruytenbosch.

RUITENBOS – 1681 – R729, 172v

Huys int Hout.. suytwaerts het Ruijtenbosch.

RUITENBOS – 1706 – R734, F173v

Speelhuys... suytwaerts het Ruyten of Sterrenbosch.

RUITENBOS – 1750 – R1060, 15

Van het Sleetbosch of het Sterrebosch, het Ruytebosch.

RUITENBOS – 1772 – R1091

Sterre of Ruytebosch.

RUITENBOS – 1782 – GAB

Ruyte bos, eykeboomen van veertig jaar, groot circa twee bunder.

RUITENBOS – 1791 – R1091

Zes meeten en een geer schaarhout in het Sterre-of Ruytebosch.

Sheperds calendar,
1579.

Waarschijnlijk zo genoemd naar de indeling in 'ruiten', door de erdoor lopende wegen. Het werd ook wel sterrenbos genoemd. Een sterrenbos is een bos met wegen die uit één centraal punt komen. Havermans schrijft: Het bos 't Hoochhout wort oock het Ruytenbosch genaemt omdat die boomen op fatsoen van ruyten van gelasen geplant syn, CvV 159.

RUITERBOS – 1819 – P31, H

Het perk: het Ruytersbosch, een bunder, 391 roede, is twee hectare, 55 are. Beplant met eyke en Beukeheesters en schaarhout in 1819.

RUITERBOS – 1849 – N159, 1063

Ruiterbosch.

Identiek met Ruitenbos. Ruiter is abusievelijk gevormd uit Ruiten.

RUITJES – 1780 – RH282, 51V

Een perceel zoo zaeyland als bosch: de Ruytjens, een bunder.

Genoemd naar de ligging bij het Ruitenbos?

SCHERPE BERG – 1535 – R707, F148

Achter tHout beneden den Scerpenberch, opte Weghereyse.

Scherp in de zin van puntig, uitlopend in een scherpe hoek.

SCHIPVOORD – 1422 – CER. II, P. 72

Item de visscherie met haren toebehoerten, beghinnende vander Scepvoert bi de Overaasche vondere.

SCHIPVOORD – 1501 – R415, F331

Stuck erfs: tSchipvoort omtrent de Overasche Vonder.

SCHIPVOORD – 1509 – R418, F49V

Stuck beemden: tScipvoort, 1/8 bunder.

SCHIPVOORD – 1568 – R714, F231

een gemet beemden: de Scipvoirt, oostwaerts aen myne heeren erve van Nassou. Twee gemet weyden, oick: de Scipvoirt.

Een voorde die in de wintertijd, bij hoog water, met aan elkaar gekoppelde schepen, oversteekbaar was. Dus eigenlijk een schipbrug.

In de zomertijd, bij laag water, waren de andere voordden ook oversteekbaar, maar in de winter kon de rivier wel meters diep worden en dan moest men op een andere manier de overkant zien te bereiken. Vergelijk de Bakkenbrug onder het naburige Klein-Zundert, waar de Weerij met turfbakken werd overgestoken. Mogelijk lag de Schipvoord op de plaats waar later de Overasevonder zou verrijzen.

SCHOORWEIDE – 1825 – P435, 1

De Schoorwei, bij de Prinsenhoeve, twee hectare 58 are (L 129).

Weiland bij een schoor, een primitief bruggetje van balken, takkenbossen en zoden. Eigenlijk genoemd naar de ondersteunende palen. Een dergelijk bruggetje werd door de boeren zelf gebouwd, bijvoorbeeld tussen twee weilanden over een sloot.

SCHOREN – 1741 – R1055

Het schaarhout van de knotwilligen staande in de perceeltjens weijde: de Schooren.

SCHOREN – 1769 – R1073

Schaarhout op het Hoogen Bosch, den Haasleger en in de perceeltjes weijden: de Schooren.

Genoemd naar de ligging bij een schoor.

SCHOTBOS – 1741 – R1055

Het Schotbosch.

SCHOTBOS – 1755 – R1063

Akkerkens tegensover het Schotbosch.

SCHOTBOS – 1818 – P32

Het Schotbosch op de Hoeve in het Hout, beplant met schaarhout en tweehonderd eikeboomen, een bunder, 250 roede.

SCHOTBOS – 1819 – P29, F3

Het Schotbosch, een bunder, 250 roede, schaarhout en tweehonderd eikeboomen.

SCHOTBOS – 1844 – P454, 25

Het Schotbosch, oost het Sterrebosch. Bevat 139 eike van ouder dan 75 jaar en verder beuken.

SCHOTBOS – 1891 – P29, F19

Het Schotbosch achter de Hoeve in het Hout, een bunder, 250 roede beplant met 197 55 jarige eyke boomen en schaarhout en 48 beukeheesters.

Bos dat uitschiet, schoten vormt? Of een bos bij een schot, maar dat toponiem is onbekend in het Hout.

Bij verpachtingen van boerderijen komt men vaak de bepaling tegen dat de pachter het schot (van de gekapte heggen of schaarhout) moet bewaren tegen vraat van de beesten.

SCHUURAKKER – 1634 – R723, 93V

Stuck lants: den Schueracker, daer eertyts een schuer op te staen plach, half bunder, westwaerts aen sheeren strate.

SCHUURAKKER – 1643 – R724, 69V

Stuck lants: den Scheuracker(!), daer eertyts een schuere op te staen plach, half bunder.

Akker gelegen bij een schuur.

SINGELDREEF – 1739 – R1054

Nieuwe boskens staande soo op de Werve als op de Cingeldreeve en verdere nieuwe dreeve.

SINGELDREEF – 1750 – R1060

De Cingeldreeff; het nieuw dreefken na den Cingel.

Een singel is een wal of een kring van bomen. Zo lag er een singel rondom de boerderijen van Tongerlo te Alphen en een ook singel rondom het Liesbos.

SLEEBOS – 1620 – GP260, F93V

De prince van Oraengen: het Sleetbos (bedevrij).

SLEEBOS – 1668 – GP263, 143

De Sleetbosch.

SLEEBOS – 1732 – RH100, F149

Twee gemet lant en bosch: het Sleetbosch (negen stuivers Gageldoncqse chyns).

SLEEBOS – 1750 – R1060

Alle de kreenen, slooten, waterloopen, schouwslooten en rioolen van het Sleetbosch of het Sterrebosch.

SLEEBOS – 1787 – R1087

Het perk: het Sleet of Sterrebosch, strekkende langst de dreef buytengragt en waaterloop, zijnde nooit gebost.

SLEEBOS – 1795 – R1095

Perk: het sleet-of Sterrebosch.

De sleedoorn, *Prunus spinosa*, heeft stevige doorns. De struik bewees zijn nut vroeger vooral als veekering: door afhakken vertakt de struik zich nog meer en wordt daardoor ondoordringbaar. Soms vlocht men de takken dooreen om het vee nog beter te keren. De vruchten (wilde pruimen) zijn pas eetbaar nadat de vorst erover is gegaan. Werden ze gebruikt in sterke drank, zoals in Engeland (sloe gin)? Takken van de sleedoorn werden wel gebruikt voor eggen. Dit bos droeg nogal wat verschillende namen: Sterrebos, Hooghout, Hoogbos, Sleetbos en Ruitenbos.

SLOOT – 1619 – ND8414,F3

Vier bunder, 65 roeden: den Sloot, mette oosteynde aende Hoeve in t Houdt.

SLOOT – 1621 – ND8414,14

Vier bunder, 65 roeden: den Sloot, mette oosteynde aende Hoef eint Houdt (hoort bij de cleynder Hoeve).

Zeer groot perceel! Verkorte vorm van Slootacker?

SLOOTAKKER – 1502 – R415, F351V

Den Sloetacker.

SLOOTAKKER – 1525 – R705, F55

Een veertelsaet lants inde Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1533 – R706, F191V

Stuc lants: de Sloomacker, acht loepensaet, tegens de huysinge over de strate, oostwaerts aenden kercpat.

SLOOTAKKER – 1541 – R709, 3V

Stuck lants: den Sloomacker, acht lop, tegens de huysinge over de strate, oostwaerts aenden Kercpat.

SLOOTAKKER – 1542 – RH120, 9

Een veertelsaet lants: den Sloetacker.

SLOOTAKKER – 1549 – R710, F207V

Stuck lants: den Sloomacker, acht lopensaet.

SLOOTAKKER – 1550 – R711, 52

Stuck lants: den Sloomacker, vijf lopensaet.

SLOOTAKKER – 1553 – R711, 225V

Stuck lants: den Sloomacker, acht lopensaet.

SLOOTAKKER – 1597 – R718, 10V

Stuck lants inde Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1634 – ND1205, 16

3/4 bunder 105 roede: den Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1669 – R727, 254V

234 roede saeylants in eenen acker: den Sloomacker, westwaerts den Kerckpat.

SLOOTAKKER – 1681 – R729, 173

Een bunder saeylants: den Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1699 – P127, F512V

Rubbens Hoff aenden Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1706 – R734, F97

Een perceel saeylant: den Sloomacker, drie gemet.

SLOOTAKKER – 1706 – R734, F173V

Een perceel saeylants: den Sloomacker, een bunder.

SLOOTAKKER – 1723 – P129, F24

Rubbens hof aan den Sloomacker.

SLOOTAKKER – 1742 – GP272, F122

1½ gemet in Sloomacker: de Veertelsaet.

SLOOTAKKER – 1761 – RH281, 79V

Een gemet saayland: den Sloomacker.

SLOOTAKKER, ACHTERSTE – 1649 – R725, 11V

Stuck saeylants: den Achtersten Sloomacker, half bunder.

SLOOTAKKER, ACHTERSTE – 1658 – RH274, 22V

Stuck zaeylandt: den Achtersten Sloodacker, 2½ gemet.

SLOOTAKKER, ACHTERSTE – 1669 – R539, 41V

Den Achtersten Sloodacker, half bunder.

SLOOTAKKER, ACHTERSTE – 1670 – R727, 301

Een perceel saeylants: den Achtersten Sloodacker, half bunder.

SLOOTAKKER, GROTE – 1548 – R710, F133V

Stuck lants: den Grooten Sloodacker, vijf lopensaet oostwaerts aende voetpat.

SLOOTAKKER, KLEINE – 1548 – R710, F133V

Stuck lants, half bunder: den Cleyngen Sloodacker, oostwaerts aenden voetpat.

Akker genoemd naar de ligging bij een slot, sloot, een kasteel, namelijk het kasteel van Ten Houte.

SPAABERG – 1723 – P129, F25

194 roede vroenten bij 't Mastbos: den Spaaijberg, noord s'Heeren beemdt: den Spuij Beemdt.

Heidevelden werden bij het ontginnen wel omgespit (twee of drie spit diep) om de heidestruiken en wortels er goed onder te krijgen. Ploegen leverde bij heidevelden en weiden niet zo'n goed resultaat, omdat de heide en het gras moeilijk onder te ploegen was: er bleven voortdurend stukken van de heidestruiken en graszoden boven de voren uitsteken.. Vergelijk een perceel weyde en bespaeyde heijde, een bunder op Overa, 1762, RH107, fol. 189v; een perceel saey en spaeyland, halve bunder in den Polder van d'Abroek, 1761, RH107, fol. 158; Een perceel saay en spaayland met heggen en canten, een bunder op den cleyberg, 1762, RH107, fol. 178.

Hoe het spitten precies moest gebeuren laat ons een instructie uit 1759 voor een paar percelen in het Liesbos zien. Den aannemer van 't eerste perceel in het Koeygat, beginnende nevens de Huysdreev zoo ende gelyck dezelve met paaltjens en Baakens is afgetekent, 116 roeden, sal den aannemer moeten spaden, doorgaans drie voet diep, slegten en effenen na behoren en alwaar eenige schurft, klappzand of andere kwaade harde gronden bevonden word, zal den aannemer moeten doorspaden, alles loffelyck en wel ter keure van den heer besteedder. De bovenste ros moet gebroken worden en men moet van de laagten naar de hoogten spaden, R1066. Vergelijk nog: Perceel.. alnu noch geen ackerlandt mer heyde wesende nae dese tyt telcken jaere achter een vervolgende een half lopensaet te spaeyen, twee speet diep, totter tyt toe allet voirs tonderpande geset synde tot ackerlant sal wesen, 1549, R679, fol. 270.

SPEELHUIS – 1706 – R734, F174

Verkoop van de huysinge, speelhuys etcetera door de fam. Beeris aan Margarita vanden Block... voor 8062 gulden Aangekomen van Heer Antony Wissens, priester.

SPEELHUIS – 1706 – R734, F173

Peter, Johannes en Willem Beeris, coopluysden te Breda en Alegonda Maria Beeris verkopen

Salemon de Swart in syn leven Capitain geweldigen binnen Breda en alnu mits d'overlyden van deselve aen syn wedue Margarita vanden Block een huysinge, speelhuys, schuer, stal-linge, koye en backhuys onder lant, boomgaert weyde en groese negen gemet int Hout, ontrent de Torffvaert (twee bunder is leen) suytwaerts het Ruyten oft Starrenbosch.

Speelhuizen bij een hoeve kwamen voor bij rijke stedelingen, die een boerderij kochten als belegging. Zij logeerden in de zomermaanden ofwel in een herenkamer, ofwel in een speelhuis, bij de hoeve gebouwd. De heren van Breda bezaten een speelhuis op de Belcrumberg ten noorden van de stad, waaraan de nog bestaande Speelhuislaan aldaar zijn naam ontleent.

SPIE – 1921 – DE BOER18, NR. 40

Bouw- weiland en weg: de spie, 69 are, L 905.

SPIEAKKER – 1742 – GP272, 122V

Een gemet van den Spieacker.

Akker in de vorm van een driehoek, een spie, een moeilijke vorm voor het ploegen.

SPIJK – 1501 – R415, F331

Stuck beemden: die Spyck, een bunder.

SPIJK – 1510 – R419, F65V

Een half bunder beemden: de Spyck, int Hout neve de wegereyse.

SPIJK – 1542 – R709, 96

Stuck beemden: de Spijck, oostwaerts aen de Weghereyse.

SPIJK – 1547 – R710, F78V

Een bunder beempden: de Spyck, int Hout, oostwaerts aende Wegereyse, westwaerts aen mijn Gen. Heere den Prince van Auraengien.

SPIJK – 1552 – R711, 164

Stuck beemden: de Spyck, half bunder int Hout, oostwaerts aende Marck, westwaerts aen Myn Gen. heere des princen van Orangien Bosch.

SPIJK – 1554 – RH121, F52

beemden int Hout: de Spyck.

SPIJK – 1561 – R713, 231

Een half bunder beemden: de Spyck, oostwaerts aende Wegereyse.

SPIJK – 1561 – R713, 152V

Stuck beemden: de Spyck, achter myns Gen. heere den Prince van Orangien hovinge opte Wegereyse.

SPIJK – 1568 – R714, F231

Een half bunder beemden: die Spyck int Hout, oostwaerts aende Wegereyse, westwaerts aen myne Heere erve van Nassou.

SPIJK – 1590 – R717, 13V

Beemden ter plaetse genaemt t Spyck.

SPIJK – 1634 – P124, F4

Een bunder beempden: de Spyck int Houdt, Syne Excellentie hoeve suyt en west, de Wechreyse oost.

SPIJK – 1634 – P124, F15V

Een halff bunder beempden int Houdt: de Spyck, aende Weechreyse oost en noort, Myns gen. Heeren erve west.

SPIJK – 1662 – RH274, 54V

Stuck hoijlandts: t Spijckens, een gemet int Hout op de Weereijse.

SPIJK – 1699 – P126, F17

Een bunder beemden int Houwt: de Spyck, de Weghreise oost.

SPIJK – 1699 – P127, F555V

Een halff bunder beempden: de Spyck int Houwt aende Weghreise oost en noort.

SPIJK – 1723 – P129, F22V

Een bunder beemden: de Spijk, syne Maj.ts Hoeve suyt en west, de Wegreyse oost.

SPIJKSKE – 1602 – R718, 179V

Stuck beemden: het Spijckken, een gemet, oostwaerts aende Weeghreijse.

SPIJKSKE – 1668 – GP263, 154

Spijckken, een gemet.

SPIJKSKE – 1668 – GP263, 37

Bemt int Hout opde Merckant: het Spycxken, een gemet.

SPIJKSKE – 1699 – R733, F77V

Een perceel weyde: het Specxken, 3/4 bunder omtrent de Houtbrugge.

SPIJKSKE – 1706 – R734, F161

Een perceel weyden: t'Spijckken, een gemet oostwaerts de Marcke ofte Weereijse.

SPIJKSKE – 1711 – R736, F132V

Een perceel weyden: het Speecxken, een bunder ontrent de Houtbrugge oostwaerts de Weereijse.

SPIJKSKE – 1789 – RH112, 120V

Een perceel weyland: het Speekske (leen), zuid de Weerreijse, half bunder.

Spek, spijk is in de Baronie geen bruggetje, zoals men wel veronderstelt voor het noorden van het land,⁶⁴ maar een 'in een waterloop uitspringende hoek land' (germ. spika).⁶⁵ Hier uitspringend in de Weerijse.

SPIJKSKENSBEEMD – 1646 – R724, 250

Stuck beemden: de Spycxkens beemt, een gemet oost de Weerreyse.

Beemd bij het Spijske of zelfs identiek met het Spijske.

SPoor – 1825 – P435, POST 1

Het Spoor.

Een rijspoor, een weg?

SPUI – 1621 – ND8414, F67V

Beemt: de Spoeye, anderhalf bunder, vijftig roeden (hoort bij de cleyne Hoeve).

SPUI – 1634 – ND1205, 67

Beempt: de Spuye, een bunder, 250 roede, by de cleyne Hoeve.

SPUI – 1636 – GP261, F124

De Prince van Oraengien: de Spuij.

Een spui is een sluisje dat overtollig water kan lossen. Maar het kan ook water tegenhouden.

Dit laatste werd wel gedaan omdat men dacht dat het water vruchtbare deeltjes meevoerde, die dan konden bezinken.

SPUIBEEMD – 1422 – DROSS 315

Den Spoybeemd, bij den Hof ten Houte.

SPUIBEEMD – 1620 – GP260, F93V

De Prince van Oraengien: de Spuybeemt.

SPUIBEEMD – 1634 – ND1205, 76

Schaerhout in een perceel weyde: den Spuybeempt.

SPUIBEEMD – 1668 – GP263, 143

Spuijbempt.

SPUIBEEMD – 1723 – P129, F25

Den Spaeyberg, noord s'Heeren beemdt: den Spuij Beemdt.

SPUIBEEMD – 1741 – R1054

Den Beemt: den Spuybeemt gelegen aan de Wegreyse by de brugge int Hout aen de west-zyde van de dreeve.

SPUIBEEMD – 1746 – R1058

Schaarhouwt van de cnotwilligen op de spuy-en Molenbeemden staande.

SPUIBEEMD – 1747 – R1058

Beemt: den Spuybeemt,.. laast gepagt by Barent Scholte en nu sedert twee jaar geinundeert geweest.

SPUIBEEMD – 1758 – R1065

Den Spuybeemd, gelegen aan de Wegreyse by de brug in het Hout, een bunder 205 roede.

SPUIBEEMD – 1769 – R1073

Schaarhout op het Paardebosch, de Speuybeemt en den Moolenbeemd.

SPUIBEEMD – 1816 – P22, 2

De Spuybeemd, anderhalf bunder.

SPUIBEEMD – 1825 – P435, 1

De Spuybeemd, bij de Prinsenhoeve, twee hectare, 13 are (K 43).

SPIIBEEMD – 1848 – N158, 956

Spuibeemd.

Beemd gelegen bij de spui. In de maand juni van het jaar 1721 werd deze beemd geïnundeerd met als gevolg een schade van vijftig gulden, RH138, fol. 34.

STAP – 1712 – R736, F139V

Stede mette huijsinge hoff en boomgaert, met een perceel lant ter Stappe, westwaerts 's Heeren Baen.

STAPAKKER – 1598 – R718, 48

Van de Stapacker en t Groencoren.

STAPAKKER – 1645 – RH128, F45

Stuck lants int Hout: de Stapacker, scheydende op twee sneden die men tot een rugge oft scheypael sal hebben laten liggen.

STAPAKKER – 1664 – R726, 283V

Een perceel saeylants: den Stapacker, een bunder.

STAPAKKER – 1668 – GP263, 124V

Den Stapacker.

STAPAKKER – 1733 – RB232, 282

Een perceel saeylant: den Stapacker en Fles, zeven gemet tegen de dreve van de hoeve ter Stappe.

STAPAKKER – 1744 – RH279, 164

Een perceel saeyland: den Stapacker, en Fles, zeven gemet t'eynde de dreve.

A. Delaulne, 1560:
hooigras maaïen.

STAPAKKER - 1744 - RB234

Een perceel saeylant: den Stapacker, en Fles, zeven gemet.

STAPAKKER - 1780 - RH282, 50V

Een perceel zaayland: den Stapakker en Fles, zeven gemet teynde de dreef van de Hoeve.

Akker gelegen bij een stap, dat is een opstapje om een wal over te steken (bijvoorbeeld in een voetpad).

STEELBOS – 1798 – R1098

Het Groote Steelbosch van de Biebrakken tot het straatje en omloop; Klein Steelbosch aan t
straatje van Stelt.

Corrupt voor Groot Steltbos.

STEENAKKER - 1633 - R723, F74

Stuck lants: den Steenacker, een bunder, int Hout.

STEENAKKER - 1641 - R724, 48

Den Steenacker, naest het Elsenbosch, twee bunder.

STEENAKKER - 1681 - R729, 166

Stuck saeijlants: den Steenacker, teiinden den Huijsacker gelegen en neven den Heijacker.

STEENAKKER - 1704 - R734, F57

Stuck saeylants: den Steenacker, int Hout.

STEENAKKER - 1784 - RH111, 149

Een perceel zoo land als groes: den Steenakker en het Weyke, 2½ gemet.

Akker met Romeinse stenen? Dat blijkt bij veel steen-toponiemen het geval te zijn, zoals onlangs nog is aangetoond voor het gebied Steenakker onder Princenhage.⁶⁶ Men kan ook denken aan een akker waar leem werd gedolven om stenen te bakken. Zie onder Steenoven.

STEENOVEN - 1644 - ND1012, F38, 39

Verzoek van Laurens Drijffhout, Van Rucphen en twee anderen aan de Heer van Breda om een steenoven te mogen oprichten op 150 roede gront van de Domeynen.

STEENOVEN - 1696 - R732, 105V

Achter den Steenhoven, noortwaerts den Ouden Bieloop.

STEENOVEN - 1711 - R736, F73V

Weyden int Hout achter den Steenhoven.

STEENOVEN - 1742 - GP272, 76V

bij den Steenoven.

Een schoolmeester uit Gilze beschreef een negentiende-eeuwse steenoven: 'Wij gingen, zodra onze bezigheden zulks toelieten, naar de plaats, waar de rook opsteeg, en vonden daar eene ontzagchlijke menigte steenen, tot eenen langwerpig-vierkanten hoop samengetast,

welk men een steenoven noemt; en hierin werd door drie openingen aan de grond, monden geheeten, vrij hevig gestookt. Het was hier zoo geweldig heet, dat wij ons niet lang zouden opgehouden hebben, indien niet een gesprek met den eigenaar des steenovens gelegenheid had aangeboden, om met de werkzaamheden tot het steenbakken behoorende, nader bekend te worden. Zooveel ik onthouden heb, komen dezelve hierop neder. Men graaft het leem, dat men zal bezigen, uit putten, twee of drie ellen (=meter) diep, en maakt het door begieten met water, slaan, trappen, enz. week. Dan brengt men het met de handen in vierkante bakjes en geeft daaraan den vorm eens steens. Dit noemt men steenvormen, of enkel: vormen, en wordt gewoonlijk door drie personen verrigt; één, die het leem in het vierkante bakje doet en glad afstrijkt; een ander, die het bakje zuiver houdt, en met zand bestrooit; en een derde die de gevormde steenen wegdraagt, wordende dit alles met eene ongeloofelijke vlugheid verrigt. Deze steenen, nu nog week zijnde, blijven eenigen tijd in de zon ter drooging liggen, waarna men dezelve, meerder stevigheid bekomen hebbende, in een daartoe vervaardigd hok zoodanig op elkander stapelt, dat zij, voor den regen beveiligd, door wind en zonneschijn verder uitdroogen kunnen. Vervolgens worden deze tot een vierkanten hoop

Steenbakker

getast, welken men, zoo als ik daar even zeide, een steenoven noemt, en zoo lang gestookt, tot zij een behoorlijke hardheid hebben verkregen. Bijna elk jaar, zoo vernamen wij, wordt hier, nu eens door deze en dan door gene personen, die, tot een of ander metselwerk, eene hoeveelheid steenen nodig hebben, één of meer steenovens gestookt'.⁶⁷

STELTBOS – 1818 – P32

150 eikeboomen om het Stelbos.

STELTBOS – 1819 – P29, F19V

32 stuks Eyke boomen om het Stelbosch en bij het Huis van de Hoeve in het Hout.

STELTBOS – 1819 – P29, F3V

150 stuks eikeboomen aan het Stelbosch en bij het huis aldaar.

STELTBOS, GROOT – 1741 – R1055

Het Groot Steltbosch van de Biebraake tot het straatje en den Loop.

STELTBOS, GROOT – 1755 – R1063

Het Groot Steltbosch van de Biebrake tot het straetje en den Loop.

STELTBOS, GROOT – 1776 – R1076

Verkoop van Schaarhout op het Groote Steldtbosch van de Biebrakken.

STELTBOS, GROOT – 1798 – R1098

Het groote Steelbosch van de Biebrakken tot het straatje en de Omloop.

STELTBOS, KLEIN – 1741 – R1055

Het Klijn Steltbosch aan het straatje van Stelt.

STELTBOS, KLEIN – 1798 – R1098

Het klein Steelbosch aan 't straatje van Stelt.

Stelt duidt op een perceel waaraan een lange, dunne uitloper zit.

STERRENBOS – 1645 – ND1217, F245V

Het Ruytenbosch moest na effening herplant worden 'op die forme van eene sterre, daer door treckende verscheyde dreven met eycken beplant alle responderende ende uitcomende op eenen groote lijnde int centre aldaer geplant ende dat de middelplaetsen van de quartieren gevult souden worden met eijcken ende berckenschaerhout'.⁶⁸

STERRENBOS – 1706 – R734, F173V

Speelhuys.. suytwaerts het Ruyten of Sterrenbosch.

STERREBOS – 1738 – R1054

Een nieuw bos, een gemet synde een driehoek leggende in het Sterrebos in het Hout, laatst gebost anno 1731.

STERRENBOS – 1750 – R1060, 15

Het Sleetbosch of het Sterrebosch.

STERRENBOS – 1755 – R1063

De Grachten rondsomme het Sterrebosch: de Putten.

STERRENBOS – 1818 – P32

Het sterrebosch op de Hoeve in het Hout, beplant met schaarhout en omtrent, 225 eikeboomen, oost de Dreef, drie bunder, 92 roede.

STERRENBOS – 1818 – P32

Het Sterrebos, drie bunder, 92 roede.

STERRENBOS – 1819 – P29, F18V

Het Sterrebosch by de Hoeve in het Hout, drie bunder, 92 roede beplant met tachtigjarige eykeboomen en schaarhout.

STERRENBOS – 1819 – P29, F3

Sterrebosch, schaarhout met 225 eykeboomen, drie bunder, 92 roede.

STERRENBOS – 1844 – P454, 23

Het Sterrebosch, by de hoeve in het Hout, zuid de Leemputten en het Schotbosch. Bevat 98 eiken van 11-20 jaar en zeven van 30-40 jaar.

STERRENBOS – 1858 – N166, 3003

Sterrebosch.

Bos in de vorm van een ster met wegen die van het middelpunt in diverse richtingen uitlopen.

STOKVOREN – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland: de Stokvoorn, westelijk deel van L 75, groot twee hectare.

Een stok is een boomstam of een stronk. Voren zijn ploegvoren. De naam doet oud aan, maar er zijn geen oude vermeldingen. Vergelijkde Hopvoren onder Heuvel.

STOPENBEEMD – 1415 – G, F17V

Beemt heit Stoppenbeemt bi tHout metten westenende op die Weghereise.

Beemd, 'hooiland', van de familie Stoop. Vergelijk Jan Anssem Stoeps, 1544, P79, fol. 21; Pauwel Willem Stoops, 1700, R733, fol. 122. Of verband met Stopenberg?

STOPENBERG – 1474 – D, F18

Den Stopenberch.

STOPENBERG – 1542 – R709, 104V

Achter t Hout beneden den Stopenberch.

Berg, 'zandige verhevenheid'; stopen < Germaans Staupa 'steil',⁶⁹ dus een steil oprijzende berg. Het toponiem komt al in 1310 voor, hetgeen vrijwel uitsluit dat het zou zijn samengesteld met de familienaam Stopen.

STRAATBEEMD – 1598 – R718, 49

Nae den Straetbeemt.

Beemd, 'hooiland'gelegen aan een straat. Of van de familie Van Straten?

STUK, GROOT – 1741 – R1055

Het Bosken, t'eynde het Groot Stuk, met de gragt.

STUK, MIDDELSTE – 1612 – RH179-8

Een perceel lants: het Middelse stuk, synde groot bevonden de driescanten met de gracht aende straet en.. voeten hools 89 roede.

STUKSKE, HOOG – 1634 – R723, 91

Stuck lants: het Hooch Stuckken, metten elsenbosken, 3½ gemet.

Stuk 'deel van een groter geheel', later 'perceel'.

TICHELEN – 1634 – P124, F4V

Anderhalff bunder beempden en weyden: de Teychelen wt 3 ½ bunder int Houdt by de Houdtsche Brugge, de Weechreyse suyt en west.

TICHELEN – 1699 – P127, F512

Een half bunder weyden en beemden: de Teychelen int Houwdt by de Houtsche brugge, de Weghreyse suyt en west.

Plaats waar tegels gebakken werden? Of waar die gevonden werden (Romeinse?). Vergelijk Tichelt en Steentichelt onder Rijsbergen.⁷⁰ Hier zijn veel Romeinse oudheden gevonden.⁷¹ Een plaats waar tegels gebakken werden heette in de late middeleeuwen een tichelrie: in Breda komt in 1352 die Tieghele rie voor en bij Hoogstraten in 1478 eveneens een tichelrie.⁷²

TOEMAATWEIDE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: de Toemaatsweide, gelegen aan de Aa of Weerijs, L 131, groot 99 are.

Weiland dat voor de tweede maal gehooit werd. Toemaat, tommerd, etgroen, nagras.

TORENAKKER – 1733 – RB232, 282

De Veertelsaet en den Toornacker, de heide en Keyenacker, 8½ gemet (leen).

TORENAKKER – 1744 – RB234

De Veertelsaet en Toornacker, de heijde en Keijenacker, 8½ gemet.

TORENAKKER – 1744 – RH279, 164

De veertelsaet en den Thoornacker, bij de Hoeve ter Steppe.

TORENAKKER – 1780 – RH282, 50

de Veertelzaet, inden Thorenacker.

Toren duidt in de Baronie op een torenvorm: een lang perceel met een spits einde.⁷³

TRIPPELENBERG – 1741 – R1055

De twee akkerkens aan Treppelberg met de gragt t'eynde de Biebraak.

TRIPPELBERG – 1755 – R1063

Akkerkens aen Trepelberg.

TRIPPELBERG – 1769 – R1073

Akkerkens aan Trepelberg.

TRIPPELBERG – 1795 – R1095

Den Vettenberg gelegen agter den Tribbelberg.

TRIPPELBERG – 1802 – R1101, 4

Den Vettenberg agter den Trupbelberg.

TRIPPELBERG – 1837 – P459

Den Trippelenberg.

TRIPPELENBERG – VM

Kadastraal perceel L 136, 137.

Berg genoemd naar een familie Trip of Trip van Zoutelande?⁷⁴

TURFVAART – 1668 – GP263, F6

Weijde in de Vlieren aen wederseijden van den Bieloop oft torfvaart.

TURFVAART – 1713 – R737, F86V

Een stede, lant, weyde en groese, int geheel negen gemet int Hout, ontrent de Torfvaart.

Deze turfvaart werd in 1619 en volgende jaren aangelegd door een consortium van Bredase brouwers die turf wilden aanvoeren naar Breda. De brouwers die deelnamen waren: Marcelis Snellen, Goris Janssen van der Wier, Sebastiaen Janssen van der Schoot en Thomas Aernouts Roovers. Zie Turfvaart. In 1646 kreeg Willem Snellen, toen hij tachtig bunder moer wilde afgraven, het recht om de Turfvaart verder door te trekken richting Breda, via het dal van de Bijloop. Zij hadden het recht om 25 jaar turf te steken. De Turfvaart mondde bij de Krabbebossen uit in de Weerij.

De turfschuiten werden ook wel vletten genoemd. Ze waren aan elkaar verbonden en werden met een stok voortgeduwd (of getrokken). Ze zouden 64 voet lang zijn, terwijl de bodem boven elf voet drie duim breed was en onder negen voet. De hoogte was drie voet een duim.⁷⁵ De scheepvaart op turfvaarten was meestal alleen mogelijk als er water ingelaten werd uit 'houwers', vennen of waterplassen die in de turfvaarten geleegd konden worden. Op de terugreis konden de vletten stadsmest meenemen om op de ontginningen te gebruiken. Nadat de turf uitgeput was vervielen de turfvaarten tot sloten of ze verdwenen helemaal en kon men het verloop ervan alleen nog te herkennen aan een weg of een wal.

UITZET – 1905 – BREDNAAR24, NR. 297

Een perceel bouwland: de Uitzet, oostelijk deel van L 141, groot vijftig are.

Perceel waar wit zand uit de ondergrond werd gewonnen? Middelnederlands utesetten be-

tekent onder andere 'uitbreiden', dan te vergelijken met Leguit, een toponiem dat ook een uitbreiding van het cultuurland aanduidt.

VEERTELZAAD – 1668 – GP263, 87

Lant in Sloodacker: de Veertelsaat, anderhalf gemet.

VEERTELZAAD – 1733 – RB232, 282

De Veertelsaet en den Toornacker (leen).

VEERTELZAAD – 1742 – GP272, 258

1½ gemet in Sloodacker: de Veertelsaat.

VEERTELZAAD – 1742 – GP272, 122

1½ gemet in Sloodacker: de Veertelsaet.

VEERTELZAAD – 1744 – RB234

De veertelsaet bij de Hoeve ter Stappe.

VEERTELZAAD – 1744 – RH279, 164

De Veertelsaet en den Thoornacker.

VEERTELZAAD – 1749 – RH169-15

Een perceel saeylant: de Veertelsaet, twee gemet.

VEERTELZAAD – 1761 – RH281, 79V

Een perceel saayland: de Veertelsaat, twee gemet.

VEERTELZAAD – 1789 – RH112, 119V

Een perceel zaayland: de Veertelzaad.

Veertelzaad: oppervlaktemaat gelijk aan vier lopenzaad, dat is – als we de lopenzaad rekenen voor 1/6 bunder – 0,84 hectare. Veertelzaad komt in Princenhage frequent voor als toponiem.

VERBRAND BOS – 1858 – N166, 3003

Verbrand Bosch.

VERBRAND BOSKE – 1634 – P124, F4V

Rubbenshoff, den Overaschen voetpadt oost, het Verbornt Bosken west.

VERBRAND BOSKE – 1668 – GP263, 64V

Het Verbrant Bosken, anderhalf gemet.

VERBRAND BOSKE – 1688 – RH276, 37

Anderhalff gemet: het Verbrant Bosken.

VERBRAND BOSKE – 1699 – P127, F512V

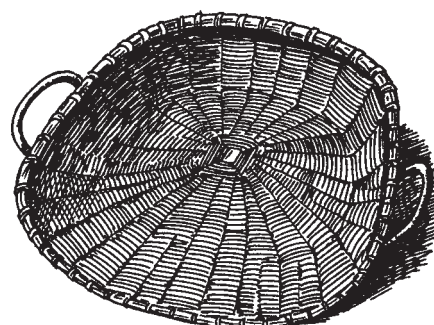
Rubbens Hoff, het Verbrant Bosken west.

VERBRAND BOSKE – 1723 – P129, F24

Rubbens Hof, het Verbrand Bosken west.

Wan om kaf van
koren te scheiden.

Bos dat ooit verbrand is.

VETTE BERG – 1741 – R1055

De Haverweyden, den Vettenbergh.

VETTE BERG – 1795 – R1095

Den Vettenberg gelegen agter den Tribbelberg.

VETTE BERG – 1802 – R1101

Derde cavel: den Vettenberg gelegen agter den Trupbelberg, een gemet.

VETTE BERG – 1858 – N166, 3003

Vettenberg.

Berg waarvan de bodem uit vette, vruchtbare grond bestond?

VIER GEMETEN – 1825 – P435, 1

De Vier gemeten, bij de Prinsenhoeve, drie hectare, 24 are (L 97, 98, 99).

VIER GEMETEN – 1837 – P459

Den Grooten en Kleinen Mortel, noord het Paardenbosch, west het Zoet Weiken, zuid de Vier Gemeeten, oost de Markt.

Gemet is een oppervlaktemaat die vooral ten westen van de Mark voorkomt. Een gemet = 1/3 bunder ofwel 0,43 hectare (bijna gelijk aan een Engelse acre van 0,41 hectare). Vier gemeten is dus 1,7 hectare. De opgegeven oppervlakte is veel groter dan dit getal.

VINKENWEIDE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland: de Vinkenwei, noordwestelijk deel van L 123, groot 90 are.

Voormalig bezit van een familie Vink? Of lag hier een vinkenbaan? Men kende ook nog vink 'licht soort turf'.

VLIER – 1422 – CER. II, 72

Vander Scepoert bi de Overaasche vondere, comende nederwaert totter Vlieder.

Vlieder 'moeras'.

VLOUWBOS – 1750 – R1060, 15

Het Ruytebosch en Vlouwbos.

Een bos waar een vlouw, dat is een vangnet voor vogels, stond opgesteld.⁷⁶

VONDER – 1554 – R712, 58

Stucxken lants: de Vonder, halve lopensaet in de Houtsche Acker, oostwaerts en zuytwaert aenden Prince van Orangien.

Voetbrug.

VONDERWEIKE – 1780 – RH282, 51

Een perceel weijde: het Vonderweijken, met den Groenen Weg, een gemet aenden Overasen Vonder, zuid de Weerreys.

VONDERWEIDE, ACHTERSTE – 1789 – RH112, 120

Een perceel weyland: de Agterste Vonderweij (leen), zuid de Weerreijs, met de gragte en hegge daaraan aan de noordzijde en westzijde.

VONDERWEIDE, VOORSTE – 1789 – RH112, 120

Een perceel weijland: de Voorste Vonderweij, twee gemet west de Agterste Vonderweij, oost de Donkskes, met de hegge aan de noordzyde (leen).

Weiland gelegen bij een vonder, een voetbruggetje.

VOORSTE HOEVE IN HET HOUT – 1521 – R428, 203V

Vorste hoeve int Hout.

Te identificeren als de Hoeve ter Stuift?

VOSSENBOS – 1790 – R1090

Het heijning of Vossenbosch, rontsomme in zijn hoolen.

VOSSENBOS – 1818 – P32

Het Vosschenbosch, bezaayt met mast, 264 roede.

VOSSENBOS – 1818 – P32

Een mastbosch: het Vossenbosch, 264 roede.

VOSSENBOS – 1819 – P29, F3

Een mastbosch: het Vossenbosch, 264 roede.

VOSSENBOS – 1819 – P29, F19

Een mastbosch en wildernisse: het Vossenbosch, 264 roede met mast besaayd in 1816.

VOSSENBOS – 1844 – P454, F49

Het Vossenbosch, belend aan alle zyden de landerijen van de Hoeve in 't Hout, bezet met 1568 dennen van 21 a 30 jaar.

Bos waar een vos zijn hol had?

WAAGBERG – 1529 – R706, F56V

Weyden aenden Wachberch, suytwaerts aenden Byessloot.

WAAGBERG – 1538 – R708, 54

Weyden aenden Wachberch omtrent de Byebrugge.

Waag kan hier betekenen 'moeras met trilveen, poel'. Het woord hangt samen met bewegen (de grond trilt en golft onder de voeten als men over een dergelijk veen wil lopen). Waag-

berg, Wagenberg komt voor te Chaam, Roosendaal en te Terheyden (de nederzetting Wagenberg, tegen de zeer moerassige Binnenpolder). Waagberg betekent 'de zandige hoogte bij het trilveenmoeras'. Vergelijk de Wagenbroeken in Hoogeloon.⁷⁷

WARANDE – 1664 – R726, F272

Een perceel saeylants een bunder in de Warant: Slootenacker.

Lag er bij Ten Houte een kleine warande?

WATERSTRAAT, LAGE – 1645 – ND1216, F238v

De Lage Waeterstraet bij het Peerdtbosch.

Lage, vaak onder water staande weg?

WEERIJS – 1422 – CER., II, 72

Den Spoybeemdt, over de Wegereyse.

WEERIJS – 1474 – D, F19

De Weeghreyse.

WEERIJS – 1502 – R415, F360v

Opte Weghereyse.

WEERIJS – 1634 – P124, F3v

Aende Weechreyse (vervangen door Weerreyse).

WEERIJS – 1654 – R726, F19

Int Hout, oistw. den Marck genaemt de Weerreijse.

WEERIJS – 1668 – GP263, 40v

Aende Weireijse.

WEERIJS – 1699 – P126, F17

De Weghreise.

WEERIJS – 1734 – RH101, F103

By de riviere de Weerreyse.

Weerijis, in oudere vormen Weghereyse, betekent waarschijnlijk 'de vlechtende stroom'. Weeg houdt verband met weegt 'gevlochten wand van wilgentenen' (Vergelijk Duits Woge en Nederlands bewegen) en rese betekent stroom.⁷⁸

In 1692 wordt er gesproken van de reviere de Mercke genaemt de â, RH135, fol. 107v. Hiermee wordt ook de Weerijis bedoeld.

In 1709 horen we van inundaties bij de hoeve in het Hout door de 'Marcke genaemt de Weer Reyse', RH136, fol. 226v

In 1721 verklaren Embragt Adriaan Embragts en Hendrik Jan Grauwman, die lange jaren op Boijmeer gewoond hebben, dicht bij de rivier 'van outs genaamt de A: en nu de Weerryse', dat de gemoedens van de Turfvaart in de tijd dat zij de Turfvaart voor een deel verlegden

deze de rivier hadden 'toegedemt' zonder dat zij de gelandens aldaar kennis van hadden gegeven, RH138, fol. 36v.

De Weerij was vroeger bepaald visrijk. Het recht om te vissen kwam toe aan de Heer van Breda die het elk jaar verpachtte. Op 14 mei hadden enkele vissers achter de Trippelenbergh met een 'waey' gevist en volgens de getuigen hadden zij 'een goede sooy visch' gevangen. De illegale vissers waren Peter Peter Faes en Jacob Cornelis Claes Huybrechts, RH136, fol. 239.

WEIDE – 1780 – RH282, 52V

Derde perceel opden Aart: de Weijde, bij de Hoeve ter Steppen.

WEIDE, GROTE – 1733 – RB232, 282

Een perceel weyden: de Groote Weijde, vijf gemet aende Weerijse by t Mastbosch.

WEIDE, GROTE – 1744 – RB234

Een perceel weyde: de Groote Weijde, vijf gemet aende Weerijse byt Masbos.

WEIDE, GROTE – 1744 – RH279, 165

Een perceel weyde: de Groote Weyde, vijf gemet aende Weerijse by t Mastbosch.

WEIDE, GROTE – 1780 – RH282, 50V

Een perceel weyde: de Groote Weyde, aan de Rivier de Weerijse by het Mastbosch.

WEIDE, GROTE – 1798 – RH283, 158

Een perceel weyde: de Groote Weyde, vijf gemet aende Weerijse by het Mastbosch.

WEIDE, LAGE – 1781 – GP296, F64

Vergunning om turff te steeken oft slaen in een gemet van een perceel weijde: de Leege Weijde, twee bunder, neevens de Weerijse, oost, west en noort zijne Hoogheid.

WEIDE, LAGE – 1905 – BREDANAAR24, NR. 297

Een perceel weiland; de Lage Weide, zuidoostelijk deel van L 123, groot 95 are.

WEIDE, MIDDELSTE – 1526 – R705, F67V

Stuck weyden: de Middelste Weyde, int Hout.

WEIDE, MIDDELSTE – 1533 – R706, F191V

Stuck weyden: de Middelste weyde, twee bunder suytwaerts aenden Byessloot.

WEIDE, MIDDELSTE – 1541 – R709, 3V

Stuck weyden: de Middelste weyde, twee bunder suytwaerts aende Biessloot, noortwaerts aen sheeren strate.

WEIDE, MIDDELSTE – 1549 – R710, F207V

Stuck weyden; de Middelste Weyde, twee bunder.

WEIDE, MIDDELSTE – 1553 – R711, 225V

Stuck weyden: de Middelste weyde, twee bunder.

WEIDE, MIDDELSTE – 1619 – ND8414, F3V

Twee bunder weijden: de Middelste Weijde.

WEIDE, MIDDELSTE – 1621 – ND8414, F14

Twee bunder weyden: de Middelste Weijde (behoort bij de Cleynder Hoeve).

WEIDE, MIDDELSTE – 1634 – ND1205, 16

Twee bunder weyden: de Middelste Weyde.

WEIDE, VOORSTE – 1612 – R719, 267V

Stuck weijden: de Voorste Weijde, drie gemet.

WEIKE – 1681 – R729, 166

Een perceel weijlants: het Weijken neven den Heijacker.

WEIKE – 1784 – RH111, 149

Een perceel zoo land als groes: den Steenakker en het weyke, 2½ gemet.

Weiland was soms gelegen in de dorpsakker, soms langs de beek. Weiland werd oorspronkelijk niet gehooïd, evenmin als beemden beweïd werden. Driessen werden slechts een paar jaar beweïd en dan weer omgezet in bouwland; weiden bleven veel langer liggen.

De vegetatie van de weilanden bestond uit een groot aantal kruiden en grassen. De bodem van de weilanden was voor een deel natter, mineraalrijker dan een ander stuk van het weiland. Hierdoor was er een grote variatie in begroeiing. De beste grassen voor een weiland waren Engels en Frans raaigras, beemdlangbloem, timotheegras, beemdgras, vossenstaart en kamgras. In de negentiende eeuw was het grasbestand erg gevarieerd en bestond het slechts voor een klein deel uit bovengenoemde soorten. In de twintigste eeuw ging het Engels raaigras sterk domineren. Dit gras combineert een hoge opbrengst met een goede smaak en resistentie tegen veel ziekten. In het wild kwam het van oudsher voor langs kar-sporen.

WERK, ACHTERSTE – 1825 – P435, 1

Het Achterste Werk, bij de Prinsenhoeve, een hectare twintig are (L 86).

WERK, VOORSTE – 1825 – P435, 1

Het Voorste Werk, bij de Prinsenhoeve, 73 are (L 84).

Werk kan onder andere Stoppel betekenen.⁷⁹ Een perceel dat niet geploegd was, maar nog lang in de stoppelen lag?

WIP – 1563 – R713, 277V

Stede tegens de Wippe over, oostwaerts aen sheeren strate.

Toestel waarop een 'papegaai' stond, waarop geschoten werd door schutters.

WOUTSBEEMD – 1505 – R416, F230

Stuck erfs onder beemde en weyde: de Woutsbeemdt, neven Peter Wouter Dyrven.

Beemd 'hooiland' van een persoon Wout.

ZEVENBUNDERBOSKE – 1632 – R723, F40

Een stuck bosschen: het Sevenbuynderboschken, half gemet in 't Houdt by den Overaetschen vonder.

Misschien ironisch bedoeld voor een zeer klein bosje. Het was immers maar half gemet en zeven bunder is 21 gemet, dus 42 maal groter. Een half gemet is 66½ roede, dat is gelijk aan de grote lopenzaad.

ZOET VELDJE – 1742 – GP272, 105

Drie gemet vanouds: het Suet Velleken.

Zoet, tegengestelde van zuur, ook 'vruchtbaar'.

ZOET WEIKE – 1825 – P435, 1

Het Zoetweike, bij de Prinsenhoeve, 77 are (L 100).

ZOET WEIKE – 1837 – P459

Den Grooten en de Kleinen Mortel, noord het Paardenbosch, west het Zoet Weiken, zuid de vier Gemeeten, oost de Markt.

Zoet 'niet zuur, vruchtbaar'.

- 1 Gorp, Jan en Albert van: Gids voor Kasterlee, p. 64. 65.
- 2 Verdam, p. 21.
- 3 Molemans, J.: Profiel van de Kempische toponymie, Naamkunde 9 (1977), p. 23.
- 4 Verdam, p. 21. M. Gysseling: Overzicht van de toponymie van Waasland, Meded. 32 (1956), p. 98. 99. J. Molemans: Profiel van de Kempische toponymie, Naamkunde, 9 (1977), p. 23.
- 5 R Zundert 281, fol. 86. Gedrukt in Taxandria 39 (1932), p. 128.
- 6 De Vries, p. 11.
- 7 Buitenhuis, p. 76.
- 8 Gysseling, I, p. 143.
- 9 Schönfeld, p. 130.
- 10 De Bont, p. 23.
- 11 Lindemans, J.: Brabantse plaatsnamen, 7: Beigem (Bijdragen en bouwstoffen, 2-7, Leuven (1937); J. Helsen: Toponymie van Noorderwijk, Nomina Geografica Flandrica, Monographieën 3, Tongeren (1944); J.B. van Loon: Water en waternamen in Noordbrabants Zuidwesthoek, (1965), p. 22.
- 12 Verdam, p. 108.
- 13 Cerutti, II, p. 370.
- 14 Van der Sijs, p. 896.
- 15 Goossenaerts, p. 358.
- 16 Vosselmans, Jos: Brem zaaien, Calmpthoutania 11 (1958/9), p. 121.
- 17 Lindemans, P.: Geschiedenis van de landbouw in Vlaanderen, I, p. 435.
- 18 Buiks (1997), p. 139, 140.
- 19 Hoeufft, p. 126.
- 20 Blankaart, p. 490, 491.
- 21 Van der Sijs, p. 932.
- 22 Blankaart, pp. 46, 47.
- 23 GAB, Afd. III-21, nr. 353 en GAB, Afd. III-21, nr. 354, f m.
- 24 WNT, deel 2, kolom 1295.
- 25 Hoeufft, p. 160.
- 26 Blankaart, p. 411, 412.
- 27 Buitenhuis, p. 210.
- 28 Lindemans: Toponymie van Opwijk, nr. 428-435, geciteerd in Goossenaerts, p. 255.
- 29 Goossenaerts, p. 279.
- 30 Verhoeff, J. M.: De oude Nederlandse maten en gewichten, Amsterdam (1983), p. 13.
- 31 Verdam, p. 243.
- 32 Donk, Ad van de: Iets uit een achttiende eeuws doopboek van het dorp Nuland, Taxandria 38 (1931), p. 92.
- 33 Verdam, p. 136.
- 34 Drossaers: Nassause Do-meinraad, p. 247.
- 35 Leenders, K.A.H.W.: Historisch-geografische streekbeschrijving, I: 't Hout, Rotterdam(1986), p. 9.
- 36 Hage 11/12 (1981/82), p. 145.
- 37 Leenders, K.A.H.W.: Historisch-Geografische streekbeschrijving I: 't Hout, Rotterdam(1986), p. 6.
- 38 Bericht in Dagblad BN De Stem, 6 april 2005.
- 39 Verdam, p. 253.
- 40 Mennen, V.: Specifieke bestanddelen van het Lommelse onomasticon, Naamkunde 22 (1990), p. 118.
- 41 Magnusson, Magnus: De Vikingen, volk van veroveraars, z.j., z.pl., p. 108.
- 42 Buiks (1997), p. 100.
- 43 Dekker, Cornelis: De Zeeuwse vronen, in: Datum et actum, opstellen aangeboden aan Jaap Kruisheer, t.g.v. zijn 65e verjaardag, Amsterdam (1988), p. 123.
- 44 Cerutti, I, p. 232.
- 45 De Vries, p. 261.
- 46 Buiks en Leenders, deel IV, p. 532, 533.
- 47 Leenders, K.A.H.W.: Etten en de turf, Jaarboek De Oranje-boom, 32/33(1979/80), p. 39.
- 48 Eigen Schoon en De Brabander, 43 (1960), p. 387.
- 49 RANB, Collectie Cuypers van Velthoven 574, punt 4.
- 50 De Vries, p. 11.
- 51 Buitenhuis, p. 315.
- 52 Gezelle, p. 247.
- 53 WNT, s. v.
- 54 Gysseling, M.: Enkele Belgische leenwoorden in de toponymie, Naamkunde 7(1975) p. 5 e. v.
- 55 Helsen en Helsen, p. 36.
- 56 Geciteerd in Goossenaerts, p. 378.
- 57 Woordenboek der Nederlandsche Taal, deel VIII, kolom 298, 299.
- 58 Ekwall, Eilert: The concise dictionary of English place-names, Oxford (1960), p. 131.
- 59 Schönfeld (1950), p. 32.
- 60 Leenders, Karel: Zeven eeuwen molens in Princenhage, Hage 6, nr. 16 (1976), p. 15.
- 61 Schönfeld, M.: Toponymische sprokkelingen, Meded. 30 (1954), p. 38; zie ook Beekman, A.: Dijk-en waterschapsrecht, 2, p. 1761.
- 62 Verbesselt, J.: De oudst gekende molens in Brabant, niet in Vlaanderen. Eigen Schoon en De Brabander, 71 (1988), p. 113.
- 63 Leenders, K.A.H.W.: Historisch-Geografische streekbeschrijving, I: 't Hout, Rotterdam (1986), p. 3.
- 64 Schönfeld (1950), p. 152.
- 65 Gysseling, p. 929.
- 66 Passen, R. van: Naamkunde en milieustudie, Naamkunde, Bijlage LXIV (1974), p. 248.
- 67 Schrauwen, G.: Beschrijving van het dorp Gilze, ten nutte der inwonende jeugd bearbeid, Den Bosch (1828), p. 32, 33.
- 68 Zie Leenders, K.A.H.W.: Historisch geografische streekbeschrijving, I; 't Hout, Rotterdam(1986), p. 13.
- 69 Gysseling, p. 941.
- 70 Buiks en Buiks-Hendrickx, deel 5, p. 3.
- 71 Verhagen, J. H.: Prehistorie en vroegste geschiedenis van West-Brabant, Bijdragen tot de studie van Brabants Heem 24 (1984), p. 75.
- 72 Erens: Catharinadal, p. 80; Jaarboek Hoogstratens Oudheidkundige Kring (1958), p. 169.
- 73 Buiks (1997), p. 130.
- 74 Buitenhuis, p. 579.
- 75 Goossenaerts, p. 832.
- 76 Verdam, p. 722.
- 77 De Bont, p. 35.
- 78 Buiks (1997), p. 36.
- 79 Verdam, p. 788.

COLOFON

Titel: Veldnamen in de voormalige gemeente Princenhage

Erfgoedrapport Breda 60

Auteur: Chr. Buiks

Kaarten: H. de Kievith

Objectfoto's: A. Schut

Eindredactie: G. Otten, H. de Kievith

Ontwerp en lay-out: Studio Maaïke Klijn

De auteur heeft zijn best gedaan de rechthebbenden op de illustraties te achterhalen. Degenen die menen rechten te hebben kunnen zich met hem in verbinding stellen.

ISSN: 2210-9552

© Gemeente Breda, 2018

Gemeente Breda

Ruimtelijk Economisch Domein

Team Erfgoed

Postbus 90156

4800 RH Breda